

4 Diss. 3357. (21). 36. 4.
DISSERTATIO JURIDICA
DE
**JURE PRINCIPIS
CIRCA IMAGI-
NATIONEM,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO CAROLO,
BORVSSIAE PRINCIPE, MARCHIONE BRAN-
DENBURGICO, RELIQUA.

IN ILLUSTRACADEMIA FRIDERICIANA
PRÆSIDE
JO. LAURENTIO FLEISCHERO,
J. U. D. & Prof. Publ. Extr.

defendet
AUCTOR & RESPONDENS
ANDREAS FRIDERICVS de LAFFERT,
EQUES LUNEBURGICUS.

Ad diem Octobr. Anno MDCCXVI.

HALAE MAGDEBURGICAE,
TYPIS GEORGI JACOBI LEHMANNII, Acad. Typ.

4

DISSECTATIO JURIS

DE

JURIS PRINCIPIS
CIRCA IMAGI-
NATIONEM.

Quam

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMO,

SEBASTIANO BRUNO, AC DOMINO,

DOMINO CAROLO

BORYSIAE PRINCIPIS, MARCHIONIS BRAN-

DEBURGICO, RHODANO,

IN ILLUSTRA ACADÉMIA FRIDERICANA

PRÆSIDE

JOSEPHO FLEISCHERO,

J. U. D. & Prof. Publ. Extr.

describit

AUCTOR & RESPONDENS

ANDREAS FRIDERICUS DE LAFFERT,

LOGES LUNEBURGICUS.

Ad diem Octobris Anno MDCCXVI

MAGDEBURGICÆ

Typ. Humanit. Acad. Typ.

DISSERTATIO
De
JURE PRINCIPIS CIRCA
IMAGINATIONEM.

§. I.

Ntiquus semper commentato-
ribus mos fuit vocum primo expli-
care significatus, dein rem ipsam
aggredi. Seqvuntur in eo moni-
tum *Vlpiani in L. 1. pr. I. de Just. &
Jur.*, qui ante omnia vadet, operam
navandam esse, nosse, unde rei no-
men descendat. Quævis enim disciplina peculiares
sibi habet terminos, quibus non probe intellectis, rem
ipsam percipere haud possumus. Eam vero curam
vorum significationem indagandum demum utilem
atque necessariam esse credimus, ubi multæ in verbis
latent æquivocationes. His tamen argumentum no-
strum non laborare inscriptio, & rubrica unumquem-
que satis docet, quippe quæ tam perspicua est, ut cui-
vis vel primo intuitu institutum nostrum pateat.

§. II.

Homo adeo multa habet communia cum reliquis creaturis, ut quoad corpus parum ab iis differat. Vitam enim, locomotivam, concoctionem, potentiam generandi, aliaque plura, quæ ad corpus humanum referri solent, cum iis participat. Est tamen & quoad corpus quædam inter hominem & bruta animalia differentia. v. g. homo manus habet, quibus multa facere potest, quæ bestię nequeunt, facies plane est diversa, imo & ridere, loqui, suspiria ducere, flere, & multiplici oculorum motu varios affectus potest indicare, de quibus omnibus latius egit *Cumberland de LL. att. c. 2. §. 23.* Præprimis vero homo ab omnibus animalibus differt, rarione potentiæ intelligendi & volendi, quibus solus gaudet, & quas tanquam præcipuum quid præ reliquis possidet animalibus. Hominem enim cogitare, atque diversorum innumerabiliumque objectorum ideas habere, nemo est, qui in dubium vocare possit. Sed id saltem quæritur, quomodo fiat, ut tam multas ideas habeat impressas, ac de tam diversis ratiocinari possit objectis? Alii enim statuunt, infinitas esse menti humanæ naturales quasdam ideas sive rerum characteres, quæ veluti per modum reminiscentiæ exferuntur. Verum sententiam hanc fusius examinavit. *Joh. Lockius de Intell: hum: L. 1. per tot:* Alii autem inteilectum humanum tabulæ rasæ, omnibus ideis atque characteribus destitutam, in quam tamen omnium objectorum fieri possit impressio, similem putant, & cum his nos quoque sentimus. Objecta enim externa tangunt nostros sensus externos,

nos, atque hi varias distinctasque rerum perceptiones in mentem ingerunt, super quibus mens nostra reflectit. Ita ut intellectus nihil idearum habere videatur, nisi quas a sensibus nostris recepit utque impossibile sit, aliquid in intellectu nostro puro stricte dicto esse, quod non prius fuerit in sensu aliquo externo. Nam rimetur quisvis intimos mentis suæ sensus, an ullam in animo possit habere ideam, non hac ratione generatam etiam si intellectus infinita fortassis varietate eas ampliaverit, ac composuerit. Quod etiam videri potest in infantibus, si eorum conditionem, quam primum nascuntur, animadvertamus, hi enim plane nullas habent cogitationes, sed gradatim ideis instruuntur. Et quidem imprimis eorum objectorum, se offerunt ideæ, a quibus statim circumdantur. Ita lux & colores præsto nobis ubique sunt, quando oculos aperimus soni nos statim afficiunt, aliæque rerum qualitates sensus nostros tangunt. Ut adeo si quis a prima infantia in loco foret detentus, ubi nullum præter album aut flavum colorem videret, haud alterius coloris ideam unquam magis habiturus esset quam is saporis vini aut carnis, qui nunquam ea gustavit. Uti recte etiam sentit *Loockius cit. loc. L. 2. c. 1.*

§. III.

Habet vero mens nostra facultatem non solum ea intelligendi quæ sensibus nostris subjecta sunt, seu corpora, sed etiam illa. quæ nullis plane corporeis proprietatibus gaudent. Adeoque non tantum corpora præsentia intuemur, sed etiam absentia nobis repræsentamus coramque quasi præsentiam recorda-

mur. Ita videmus equum nobis obversantem, quando interdiu equum intuemur, eundem interdum in somnis cernimus, & vigilantes absentem in memoriam revocamus. Hanc autem mentis nostræ facultatem phantasmam dicere solemus. Cujus quidem ea mihi videtur ratio cum objectum aliquod corporeum nobis obversatur, primum ad oculos nostros radii lucis ab eo objecto veniunt, hi radii qui internas oculorum partes feriunt, movent nervos, quibus retina seu oculorum tunica constat, & hic motus nervorum ab oculorum intima parte ad cerebrum porrigitur. De quibus latius egit *Clericus in Physica sua. & Malebranche in Tract. quem vocat Recherche de la verité Tom. 1.* Hoc ita peracto, sentimus menti nostræ obversari ideas rerum extra nos positarum quibus motibus cerebrum semel assuetum objecta quamvis absentia, eodem tamen modo ac si præsentia essent, quoties vult, percipit. Atque hæc objectorum perceptio proprie imaginatio appellari solet. Exinde patet, quod mens nostra habeat facultatem percipiendi objectorum absentium imagines, sive in somnis cerebro nostro inscia mente temere moto, sive in vigilantibus, a mentis instinctu excitato. modum vero quem mens in imaginando sequatur, hic non tangemus sed aliorum potius industriæ inquirendum relinquemus.

§. IV.

Excitatur vero ejusmodi motus in cerebro qui idea dicitur & quasi resuscitatur duplici modo vel invita anima nostra, vel ea concurrente. Quilibet enim deprehendit nos non raro earum rerum reminisci seu
ideas

ideas & perceptiones habere, quarum ut obliviscamur omnem movemus lapidem. Ita sæpius, audimus homines querentes se hoc vel illud ex animo delere haud posse, quin aliquando cruciantur, & dolores sentiunt, atque afflicti animi inveniuntur. v.g. Si injurias mihi quis intulit, si officio remotus fui, si persona me privatum video, quam valde amavi, cujusque consortio haud exiguis gavissus sum delectamentis. Horum recordatio multis cum doloribus conjuncta non potest removeri, nisi majori in nobis excitato motu, hinc quærimus aliorum conversationem, aliaque media has cogitationes in nobis supprimendi. Verum habet & anima facultatem, ut easdem rerum præteritarum ideas pro lubitu iterum revocare, subtrahere, aut componere possit e. g. fui heri in horto, conversatione usus sum diversorum hominum, atque multorum objectorum varietate obrutus, hæc omnia jam tali modo mihi imaginare atque oculis quasi objicere possum ac si ibi adhuc essem, omniumque rerum adhuc fruerer. Hoc modo unusquisque & dolores & gaudia in se multoties excitat atque secundum affectum suum dominantem plurimum temporis inutilibus ac chimæricis perdere potest cogitationibus: Ita ambitiosus sibi imaginatur, quantum numerum satellitum sit habiturus, quanta cum reuerentia omnibus in locis alii eum sint accepturi, quot Clientes ejus patrocinium expetituri, quantaque gratia Principis ipse pariter sit gavissurus. Voluptuosus ita futurum sentit oblectamentum ac si jam presens esset virgo, quam amat, absens cum ea loquitur, audit ejus dulces responsiones, atque

que in his cogitationibus jam acquiescit, non aliter ac si omnibus commentitiis suis deliciis re ipsa frueretur. Et ita etiam cum avaro comparatum est. Hinc non incongrue dictum esse mihi videtur, quod maxima pars nostrorum gaudiorum atque dolorum solum in varia consistant, imaginatione, & quod animalia omni intellectu atque cogitationibus destituta eam ipsam ob causam multo sint feliciora, ac quod maximam partem nostrorum dolorum ignorent, multo quietius vitam suam transigant.

§. V.

Quamvis vero anima directorium gerat nostræ imaginationis, ita ut imperio ejus huic plane sit subiecta; non raro tamen fit, ut ea in directione hujus impediatur. Ita ut vix concipi possit, quam miraculose atque confuse hæc nostra imaginatio operetur. Inde non mirandum, quod alii humanæ naturæ ejusque operationum ignari multas hominum actiones ut supernaturales aut plane diabolicas considerent. Impeditur autem imaginatio nostra, ut non eo, quo par est modo, agere possit 1) per somnum. Cui enim ignotum est quod phantasia etiam in somno operetur, cum somnia ipsa nihil aliud sint quam operationes nostræ phantasiæ s. imaginationis. Cum vero sensoria nostra eo tempore sint clausa, operationes ejus non possunt non esse confusæ, atque sine omni connexionione. Quam nonnullis horrenda apparent spectra? quam dulci alii & grata cum sua amalia fruuntur conversationibus? quam ferocia quidam committunt delicta? Et in his omnibus nulla est connexio, sed omnia sæpe plane
diversa

diversa inter se miscentur, ita ut somnia multoties cogitationibus & actionibus furiosorum non sint dissimilia. Nec vero nostra imaginatio aliter operari potest, quid enim efficere possit, si instrumenta sunt impedita, quorum tamen ope omnia fieri debent. II. Impeditur etiam nostra imaginatio per nostros affectus. Est enim noster intellectus plurimum nostræ voluntati subiectus, ita ut necessario suaratiocinia huic sæpe conformet, atque ea bona & mala judicet, quæ nostra voluntas vel ut bonum amat, vel ut malum fugit, homines enim affectibus destituti, rem possunt considerare, qualis est, atque verum bonum & malum invicem discernere. Simulac autem affectus adsunt, nonnisi corrupte solemus ratiocinari. Hinc homo amore captus ranam Dianam esse putat, nulla in ea deprehendit vitia, se beatum dicit atque felicem si ea frui potest, ac eos inimicorum numero adscribit, qui aliter sentiunt, atque a sua stultitia ac cæcitate illum dehortantur. Nihil felicius sibi imaginatur voluptuosus, quam in otio & sensuum immoderata jucunditate vitam transigere. Cum tamen alius hoc affectu non obrutus, non felicem, sed multo magis infelicem se nominaret. Amore erga virginem captus omnes ejus motus pro signis amoris habet, firmiterque persuasus est virginem cum perditæ amare. Homo ira ardens omnia verba aliorum sibi imaginatur injuriosa, omnes motus atque minæ eum offendunt. Quam inique judicamus de aliorum scriptis, quos vel amamus vel nostræ sectæ atque opinionibus addictos videmus, vel quos odio prosequimur, quique de nostris scriptis non

eo, quo velimus modo, sentiunt, Denique III. morbi quoque in causa sunt, ut nostra imaginatio perturbetur, ac confusissime suas in nobis efficiat operationes. Quod videmus in ardente febris laborantibus quam ridicula producant phantasmata, ut furiosorum instar haberi debeant. Nunc enim sibi imaginantur diabolum aut spectrum aliquid adesse, locum denotant ubi sit, describunt ejus figuram, nunc in horto aut alio loco amœno sunt, nunc pugnant, clamant ac si revera adessent hostes, illos insultantes. Eodem modo se habet, si in furorem simus delapsi, & noster sanguis tam vehementer agitatus sit, ut spiritus nostri vitales vehementiori motu operari cogantur. Ita habemus exempla, quod homines sibi imaginentur se esse reges, quamvis in stercore jaceant, magisque misericordia quam reverentia digni sint; alii sibi persvadent, serenas in stomacho gestare, alii exspuitionem ferre non possunt, alii ex vitro compositos se putant. Hæc omnia non aliter quam a plane extraordinario motu produci possunt. De cætero tamen hi homines recte ratiocinantur imo in ipso corrupto iudicio, connexio reperitur cogitationum. Ita qui pro Rege se habet, submissionem Regibus debitam exigit, atque expectat; qui ex vitro compositum se esse putat, omnem adhibet operam ne impingat, aut ab aliquo tangatur. Et hinc etiam est, quod hi homines vi imaginationis solum iterum restitui, atque sanari debeant, & possint.

§. VI.

Maxime vero IV. corrumpitur hominis imaginatio per idearum consociationem. Sunt enim nonnullæ

nullæ ideæ, quæ naturalem quandam cum aliis habent cognationem, in aliis vero talis saltem invenitur connexio, quæ ex casu, & consuetudine suam habet originem. Uniuntur interdum ideæ, inter quas nulla plane reperitur cognatio, quæ tamen non nisi difficillime a se invicem possunt dissociari; semper enim se mutuo comitantur, & nunquam una sine altera tanquam sua focia comparet. Non aliter atque caterva quæ tota movetur, si unicum saltem ejus movetur membrum; ita etiam si plures duabus hoc modo uniuntur ideæ, omnes semet simul conspiciendas exhibent. Quia itaque mens pro arbitrio suo hunc idearum complexum efficit, hinc etiam est ut is plane sit diversus, prout homines ipsi secundum inclinationes vitæque rationes atque instituta invicem differunt. Atque si naturam hujus complexus consideramus, nihil aliud esse videtur quam continuatio, ac series, motus in spiritibus animalibus, qui semel excitati consuetum retinent cursum & eadem rerum imagines proinde iis obijciuntur. Nam unusquisque in se deprehendet harum idearum connexionem, ita si. v. g. quis sæpius carmen aliquod recitaverit, quam primum initium cantus istius mentem forte subit carmen totum continuare potest, & musicus videt singulos modulos, quamvis ejus animus neutiquam ad eos attenderit. Infinita hujus reperiuntur exempla. Ita adfert *Loo-ckius cit. Tract. L. 2. c. 33. §. 16.* exemplum juvenis cujusdam saltatoris elegantis, qui artem istam in camera didicerat, in qua scrinium erat vetus, cujus idea ita se omnibus ejus gressibus immiscuerat, ut in camera ista,

remoto scrinio saltare non posset. Aliud ibidem habet exemplum hominis mente capti, cui asperum valde & ingratum remedium sanitatem reddidit, is postea tanti memor beneficii semper se gratum quidem præbuit medico: neque tamen coram intueri potuit quin cruciatus pristini memoriam refricaret. Ita si quis ab aliquo insigni afficitur injuria ideas hominis, loci ac facti ita conglutinat, ut unam propemodum efficiant ideam, nec unquam de homine cogitare neque locum transire potest, quin in memoriam injuriæ etiam redeat. Cum quis cubiculum ingreditur in quo ipsemet ægrotavit aut amicorum quisquam mortuus est, tanta vis in loco est admonitionis, ut quoties idea istius recurrat, statim etiam pristini doloris memoria redeat, ita enim utriusque ideæ in mente permixtæ sunt, ut una ab altera nequeat separari. Hinc contingit ut hæc vel illa urbs nobis amœna videatur aut plane non placeat, prout scilicet bona aut mala ibi nobis obvenerunt.

§. VII.

Variat autem imaginatio uti reliquæ nostri intellectus facultates, secundum variam hominum sanguinis dispositionem atque temperamentum. Sicut enim in uno excellit memoria, in altero ingenium atque judicium ita etiam in uno magis operatur vis imaginationis quam in altero. Ita observamus melancholicos valde proclives ad phantasmata fingenda, sæpius spectra videre, facilius incantationes magorum credere. Quod ipsum videri potest ratione nationum, eæ enim gentes quæ melancholici sunt temperamenti plures fovent

vent magos, judicia fagarum sunt frequentiora, apud alias vero voluptuosi animi altum quasi hujus est silentium & quamvis inter has etiam tales reperiri dicantur, magis tamen superstitio atque auctoritas fraudulenta aliorum, quam animorum dispositio in causa esse videtur.

§. VIII.

Exferit sese vero usus imaginationis in omnibus fere ac gravissimis hominum negotiis, haud itaque abs re erit, si usum ejus paucis attingamus, antequam, quod jus principi circa imaginationem competat consideramus. Multum loquimur de Sympathia & antipathia, omnemque navamus operam, ut ejus inquiramus naturam atque rationem, mihi vero videtur a nemine posse negari quod Sympathiæ & antipathiæ maxima ex parte a nostra oriantur imaginatione, ita ut harum vim & effectum non minorem inveniamus ac si essent naturales. Quæ tamen initio non aliam habent originem quam nonnullarum idearum fortuitum concursum, quas vis primæ impressiōis ita conjunxerat, ut etiam in mente instar unius ideæ cohærerent. Haud vero ejus sumus opinionis, ac si omnes antipathiæ & sympathiæ veniant saltem ab imaginatione, inveniuntur enim nonnullæ quæ revera sunt naturales, ac corpori ingeniæ. Ita sæpius certam cibi speciem fastidimus, quia nostri parentes eum abhorrebant, atque ut tædiosum quid eum depingebant, ita si in proVectiori ætate ex potu seu cibo ægrotaverimus, mentio ejus statim nauseam facit; hujus autem infirmitatis originem possumus investigare; si hoc ex cibo contigisset

in tenella ætate immodice sumto, eodem modo afficeremur, causam vero quæ lateret, Antipathiam naturalem diceremus. Ita sæpius fit, ut hunc amemus, alterum vero odio habeamus. Certum quidem est, quod & hoc dependeat a diversitate temperamentorum; multum vero etiam venit ab imaginatione. Ita refert Cartesius in suis Epistolis, quod semper maxime amasset strabones, causam vero hujus amoris fuisse puellam, hoc vitio laborantem, quam in sua juventute valde dilexisset, cujus memoriam visus strabonum semper revocasset. Imo cum infantes per aliquod tempus non aliter ratiocinari soleant, quam nutrices aliæque personæ, quarum in conversatione fuerunt educati, non mirandum quod hæ vel illæ ideæ ita iis imprimantur, ut videantur esse naturales nosque natura ipsa ad eas ferri & ab aliis abhorrere. Non quidem necessarium est, ut naturalem antipathiam ab acquisita accurate discernamus, sed hanc ob causam hujus cognitio est utilis, ut operam navemus, ne ideas parum aptas conjungamus, præcipue vero ii quibus puerorum instituendorum cura est commissa cavere debent, ne ideæ haud congruentes in eorum uniantur animis. Tam alte enim ætati illi imprimuntur ideæ, ut vix postea iterum possint separari, hinc infinita præjudicia, quæ tam firmas in nobis agunt radices, ut ne quidem credamus nos in errore hære, quamvis in erroribus maximis versemur.

§. IX.

Cui est ignotum quantum imaginatio in judiciis de scriptis aliorum ferendis valeat, quam plenæ affectuum

etiam reperiantur ephemerides, & quam perversa si-
 bique contradicentia ubique occurrant judicia. Pec-
 caremus certe contra reverentiam scriptoribus earum
 debitam, si crederemus perversa eorum judicia semper
 ex odio vel amore fluere, sed bona fide plerumque se-
 cundum imaginationem nostram corruptam iudica-
 mus, ac non possumus non quin ita sentiamus, quamvis
 longe ut plurimum a sententia scriptorum abeamus.
 Nam haud potest negari, quod vix quispiam sit, cui non
 absurdum aliquid atque valde absonum in aliorum opi-
 nionibus, ratiociniis atque vita videatur, quin statim in
 aliis quid carpat, invenit, quamvis in vita ejus atque
 opinionibus plura longe absurdiora cernantur, quæ
 tamen ipsemet nunquam cognovit; Cui accedit, quod
 & hoc plerumque ex philantia proveniat, & ii non
 plane inconcinne judicent, qui hujus nostri ingenii
 culpam in educatione & præjudiciis in quibus homi-
 nes quasi nutriuntur, quærunt. Nec tamen hæ cau-
 sæ solæ sunt. Videmus enim interdum homines sapien-
 tes; qui neque suis opinionibus dediti, neque etiam
 præjudiciis indulgentes in hoc vitium sæpissime la-
 buntur, & maxima cum obstinatione veritatem oppu-
 gnant eique resistunt, quamvis ea perspicue atque distin-
 cte iis ostendatur. Maxima enim pars eruditorum non
 ratiocinatur, non proprio Marte indiget veritatem,
 sed aliorum gloriatur meditationibus, suamque eru-
 ditionem in stupenda lectione, conscriptione ac colle-
 ctione sententiarum atque opinionum aliorum ostende-
 re gestit. Causa facile potest inveniri, plurimi eru-
 dito vexantur otio & quamvis tædiosissimo labore scri-
pta

pta sua conscribant pro majori tamen habent labore suis propriis insistere meditationibus. Plurimi quamvis velint, nequidem capaces sunt meditationum, iis haud assueti, quoniam per vitæ suæ tempus soli lectioni aliorum operam dederunt. Alii contenti sunt verosimilitudinibus, quæ facile in sensus incurrunt. Iterum alii docti quam veritatis amantes haberi malunt. Est enim communis persuasio quamvis falsa, eruditionem consistere in multa lectione ac cerebro opinionibus aliorum bene repleto, cum tamen hæc eo tantum conducat, ut in conversatione aliorum sapientes possimus videri. Alii solum illud æstimant, quod Græcorum ac Romanorum sapit mores, & quod antiquitatum præ se fert scientiam. Sed quis malorum judiciorum causas omnes, vel narrando exponat! Noster itaque intellectus statim a puero his assuetus, semper falsarum idearum cerebro impressarum vestigia sequimur, & imaginatio ita corrupta non potest quam plane perversa producere judicia, sibi que verum imaginari, quod ne quidem est verosimile, & falsum quod pro vero haberi debebat. Nam erant apud antiquos sapientes, sed erant etiam stulti, nutribat Græcia veritatis sectatores, sed etiam præjudiciis plenos. Habent vero & nostra etiam tempora sapientes, invenimus & in nostrum temporum scriptis multa vera, quæ tamen ille solus comprehendit & videt, cujus imaginatio his recensitis ideis non est occupata. Lectio enim librorum si non cum judicio fiat, corrumpit magis intellectum, quam ut eum emendet, turbat nostram imaginationem atque ad veritatem percipiendam

dam nos reddit ineptos. Plurimi legunt libros, ut illos iterum possint recitare, memoriæ sententias auctorum imprimunt, & non philosophos seu sapientes se præbent, sed saltem psittacos agunt, omnisque eorum scientia non opus judicii, sed saltem memoriæ est. Non eum in finem hoc dictum esse velim, ac si lectionem librorum inutilem judicem, quin omnibus commendandam esse lubens concedo. Debet vero ita fieri, ut meditando legamus, ut rationes atque sententiam auctoris inquiramus, uno verbo ut utamur libris ad iudicium nostrum acuendum, non memoriam tantum implendam. Si vero eo modo fit, quo communiter fieri solet, ut retineamus quæ legimus, eaque iterum possimus proponere, plane inutilis est, inefficax, atque periculosa, confundit enim nostras ideas, planeque efficit, ut in omnibus ineptiamus.

§. X.

Quantum præterea operatur imaginatio in educatione liberorum! Imitantur enim liberi in prima infantia eos, quorum utuntur conversatione. Ita videmus quod filii ut plurimum patris ingrediantur vestigia atque sermonem, incessus, tractus faciei patris assumant, filiæ autem assuefiant moribus suarum matrum, atque hæ ideæ tam altas in eis ponunt radices, ut omnis reliquæ vitæ cursus dependeat ab eorum educatione. Et mirandum si educationem plurimorum consideramus, quod vel minimum virtutum studium apud liberos possit reperiri. Maxima enim pars parentum ipsi exempla præbent vitiorum, landant li-
C
bero-

DISSEMINATIO

DE

JURE PRINCIPIS
CIRCA IMAGI-
NATIONEM.

Quam

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO,
STREPTISSIMO PRINCIPIS AC DOMINI

DOMINO CAROLO

BORUSSIE PRINCIPIS, MAGNIFICENTISSIMO PRIN-
CIPIS, REGIS, REGINAE

IN ILUSTRI ACADÉMIA FRIDERICIANA

TRASIDE

JOSEPH AURENTIO FLEISCHERO,

J. U. D. & Prof. Publ. Extr.

decessit

AUCTOR & RESPONDENS

ANDREAS FRIDERICVS DE LAFFERT,

REGIS LITURGICVS.

Ad hunc annum MDCCXV

THEATRI MAGNIFICENTISSIMO,
HUMANI, Acad. Typ.

DISSERTATIO
De
JURE PRINCIPIS CIRCA
IMAGINATIONEM.

§. I.

Ntiquus semper commentato-
ribus mos fuit vocum primo expli-
care significatus, dein rem ipsam
aggredi. Seqvuntur in eo moni-
tum *Vlpiani in L. 1. pr. I. de Just. &
Jur.*, qui ante omnia vadet, operam
navandam esse, nosse, unde rei no-
men descendat. Quævis enim disciplina peculiares
sibi habet terminos, quibus non probe intellectis, rem
ipsam percipere haud possumus. Eam vero curam
vorum significationem indagandum demum utilem
atque necessariam esse credimus, ubi multæ in verbis
latent æquivocationes. His tamen argumentum no-
strum non laborare inscriptio, & rubrica unumquem-
que satis docet, quippe quæ tam perspicua est, ut cui-
vis vel primo intuitu institutum nostrum pateat.

§. II.

Homo adeo multa habet communia cum reliquis creaturis, ut quoad corpus parum ab iis differat. Vitam enim, locomotivam, concoctionem, potentiam generandi, aliaque plura, quæ ad corpus humanum referri solent, cum iis participat. Est tamen & quoad corpus quædam inter hominem & bruta animalia differentia. v. g. homo manus habet, quibus multa facere potest, quæ bestię nequeunt, facies plane est diversa, imo & ridere, loqui, suspiria ducere, flere, & multiplici oculorum motu varios affectus potest indicare, de quibus omnibus latius egit *Cumberland de LL. att. c. 2. §. 23.* Præprimis vero homo ab omnibus animalibus differt, rarione potentiæ intelligendi & volendi, quibus solus gaudet, & quas tanquam præcipuum quid præ reliquis possidet animalibus. Hominem enim cogitare, atque diversorum innumerabiliumque objectorum ideas habere, nemo est, qui in dubium vocare possit. Sed id saltem quæritur, quomodo fiat, ut tam multas ideas habeat impressas, ac de tam diversis ratiocinari possit objectis? Alii enim statuunt, infinitas esse menti humanæ naturales quasdam ideas sive rerum characteres, quæ veluti per modum reminiscentiæ exferuntur. Verum sententiam hanc fufius examinavit. *Job. Lockius de Intell: hum: L. 1. per tot:* Alii autem inteilectum humanum tabulæ rasæ, omnibus ideis atque characteribus destitutam, in quam tamen omnium objectorum fieri possit impressio, similem putant, & cum his nos quoque sentimus. Objecta enim externa tangunt nostros sensus exter-

nos,

nos, atque hi varias distinctasque rerum perceptiones in mentem ingerunt, super quibus mens nostra reflectit. Ita ut intellectus nihil idearum habere videatur, nisi quas a sensibus nostris recepit utque impossibile sit, aliquid in intellectu nostro puro strictè dicto esse, quod non prius fuerit in sensu aliquo externo. Nam rimetur quisvis intimos mentis suæ sensus, an ullam in animo possit habere ideam, non hac ratione generatam etiam si intellectus infinita fortassis varietate eas ampliaverit, ac composuerit. Quod etiam videri potest in infantibus, si eorum conditionem, quam primum nascuntur, animadvertamus, hi enim plane nullas habent cogitationes, sed gradatim ideis instruuntur. Et quidem imprimis eorum objectorum, se offerunt ideæ, a quibus statim circumdantur. Ita lux & colores præsto nobis ubique sunt, quando oculos aperimus soni nos statim afficiunt, aliæque rerum qualitates sensus nostros tangunt. Ut adeo si quis a prima infantia in loco foret detentus, ubi nullum præter album aut flavum colorem videret, haud alterius coloris ideam unquam magis habiturus esset quam is saporis vini aut carnis, qui nunquam ea gustavit. Uti rectè etiam sentit *Loockius cit. loc. L. 2. c. 1.*

§. III.

Habet vero mens nostra facultatem non solum ea intelligendi quæ sensibus nostris subjecta sunt, seu corpora, sed etiam illa. quæ nullis plane corporeis proprietatibus gaudent. Adeoque non tantum corpora præsentia intuemur, sed etiam absentia nobis repræsentamus coramque quasi præsentiam recorda-

mur.

mur. Ita videmus equum nobis obversantem, quando interdiu equum intuemur, eundem interdum in somnis cernimus, & vigilantes absentem in memoriam revocamus. Hanc autem mentis nostræ facultatem phantasiā dicere solemus. Cujus quidem ea mihi videtur ratio cum objectum aliquod corporeum nobis obversatur, primum ad oculos nostros radii lucis ab eo objecto veniunt, hi radii qui internas oculorum partes feriunt, movent nervos, quibus retina seu oculorum tunica constat, & hic motus nervorum ab oculorum intima parte ad cerebrum porrigitur. De quibus latius egit *Clericus in Physica sua. & Malebranche in Tract.* quem vocat *Recherche de la verité Tom. 1.* Hoc ita peracto, sentimus menti nostræ obversari ideas rerum extra nos positarum quibus motibus cerebrum semel assuetum objecta quamvis absentia, eodem tamen modo ac si præsentia essent, quoties vult, percipit. Atque hæc objectorum perceptio proprie imaginatio appellari solet. Exinde patet, quod mens nostra habeat facultatem percipiendi objectorum absentium imagines, sive in somnis cerebro nostro inscia mente temere moto, sive in vigilantibus, a mentis instinctu excitato. modum vero quem mens in imaginando sequatur, hic non tangemus sed aliorum potius industriæ inquirendum relinquemus.

§. IV.

Excitatur vero ejusmodi motus in cerebro qui idea dicitur & quasi resuscitatur duplici modo vel invita anima nostra, vel ea concurrente. Quilibet enim deprehendit nos non raro earum rerum reminisci seu
ideas

ideas & perceptiones habere, quarum ut obliviscamur omnem movemus lapidem. Ita sæpius, audimus homines querentes se hoc vel illud ex animo delere haud posse, quin aliquando cruciantur, & dolores sentiunt, atque afflicti animi inveniuntur. v.g. Si injurias mihi quis intulit, si officio remotus fui, si persona me privatum video, quam valde amavi, cujusque consortio haud exiguis gavissus sum delectamentis. Horum recordatio multis cum doloribus conjuncta non potest removeri, nisi majori in nobis excitato motu, hinc quærimus aliorum conversationem, aliaque media has cogitationes in nobis supprimendi. Verum habet & anima facultatem, ut easdem rerum præteritarum ideas pro lubitu iterum revocare, subtrahere, aut componere possit e. g. fui heri in horto, conversatione usus sum diversorum hominum, atque multorum objectorum varietate obrutus, hæc omnia jam tali modo mihi imaginare atque oculis quasi objicere possum ac si ibi adhuc essem, omniumque rerum adhuc fruerer. Hoc modo unusquisque & dolores & gaudia in se multoties excitat atque secundum affectum suum dominantem plurimum temporis inutilibus ac chimæricis perdere potest cogitationibus: Ita ambitiosus sibi imaginatur, quantum numerum satellitum sit habiturus, quanta cum reuerentia omnibus in locis alii eum sint accepturi, quot Clientes ejus patrocinium expetituri, quantaque gratia Principis ipse pariter sit gavissurus. Voluptuosus ita futurum sentit oblectamentum ac si jam presens esset virgo, quam amat, absens cum ea loquitur, audit ejus dulces responsiones, atque

que in his cogitationibus jam acquiescit, non aliter ac si omnibus commentitiis suis deliciis re ipsa frueretur. Et ita etiam cum avaro comparatum est. Hinc non incongrue dictum esse mihi videtur, quod maxima pars nostrorum gaudiorum atque dolorum solum in varia consistant, imaginatione, & quod animalia omni intellectu atque cogitationibus destituta eam ipsam ob causam multo sint feliciora, ac quod maximam partem nostrorum dolorum ignorent, multo quietius vitam suam transigant.

§. V.

Quamvis vero anima directorium gerat nostræ imaginationis, ita ut imperio ejus huic plane sit subiecta; non raro tamen fit, ut ea in directione hujus impediatur. Ita ut vix concipi possit, quam miraculose atque confuse hæc nostra imaginatio operetur. Inde non mirandum, quod alii humanæ naturæ ejusque operationum ignari multas hominum actiones ut supernaturales aut plane diabolicas considerent. Impeditur autem imaginatio nostra, ut non eo, quo par est modo, agere possit 1) per somnum. Cui enim ignotum est quod phantasia etiam in somno operetur, cum somnia ipsa nihil aliud sint quam operationes nostræ phantasiæ s. imaginationis. Cum vero sensoria nostra eo tempore sint clausa, operationes ejus non possunt non esse confusæ, atque sine omni connexionione. Quam nonnullis horrenda apparent spectra? quam dulci alii & grata cum sua amalia fruuntur conversationibus? quam ferocia quidam committunt delicta? Et in his omnibus nulla est connexio, sed omnia sæpe plane diversa

diversa inter se miscentur, ita ut somnia multoties cogitationibus & actionibus furiosorum non sint dissimilia. Nec vero nostra imaginatio aliter operari potest, quid enim efficere possit, si instrumenta sunt impedita, quorum tamen ope omnia fieri debent. II. Impeditur etiam nostra imaginatio per nostros affectus. Est enim noster intellectus plurimum nostræ voluntati subiectus, ita ut necessario suaratiocinia huic sæpe conformet, atque ea bona & mala judicet, quæ nostra voluntas vel ut bonum amat, vel ut malum fugit, homines enim affectibus destituti, rem possunt considerare, qualis est, atque verum bonum & malum invicem discernere. Simulac autem affectus adsunt, nonnisi corrupte solemus ratiocinari. Hinc homo amore captus ranam Dianam esse putat, nulla in ea deprehendit vitia, se beatum dicit atque felicem si ea frui potest, ac eos inimicorum numero adscribit, qui aliter sentiunt, atque a sua stultitia ac cæcitate illum dehortantur. Nihil felicius sibi imaginatur voluptuosus, quam in otio & sensuum immoderata jucunditate vitam transigere. Cum tamen alius hoc affectu non obrutus, non felicem, sed multo magis infelicem se nominaret. Amore erga virginem captus omnes ejus motus pro signis amoris habet, firmiterque persuasus est virginem cum perditæ amare. Homo ira ardens omnia verba aliorum sibi imaginatur injuriosa, omnes motus atque minæ eum offendunt. Quam inique judicamus de aliorum scriptis, quos vel amamus vel nostræ sectæ atque opinionibus addictos videmus, vel quos odio prosequimur, quique de nostris scriptis non

eo, quo velimus modo, sentiunt, Denique III. morbi quoque in causa sunt, ut nostra imaginatio perturbetur, ac confusissime suas in nobis efficiat operationes. Quod videmus in ardente febris laborantibus quam ridicula producant phantasmata, ut furiosorum instar haberi debeant. Nunc enim sibi imaginantur diabolum aut spectrum aliquid adesse, locum denotant ubi sit, describunt ejus figuram, nunc in horto aut alio loco amœno sunt, nunc pugnant, clamant ac si revera adessent hostes, illos insultantes. Eodem modo se habet, si in furorem simus delapsi, & noster sanguis tam vehementer agitatus sit, ut spiritus nostri vitales vehementiori motu operari cogantur. Ita habemus exempla, quod homines sibi imaginentur se esse reges, quamvis in stercore jaceant, magisque misericordia quam reverentia digni sint; alii sibi persvadent, se ranas in stomacho gestare, alii exspuitionem ferre non possunt, alii ex vitro compositos se putant. Hæc omnia non aliter quam a plane extraordinario motu produci possunt. De cætero tamen hi homines recte ratiocinantur imo in ipso corrupto iudicio, connexio reperitur cogitationum. Ita qui pro Rege se habet, submissionem Regibus debitam exigit, atque expectat; qui ex vitro compositum se esse putat, omnem adhibet operam ne impingat, aut ab aliquo tangatur. Et hinc etiam est, quod hi homines vi imaginationis solum iterum restitui, atque sanari debeant, & possint.

§. VI.

Maxime vero IV. corrumpitur hominis imaginatio per idearum consociationem. Sunt enim nonnullæ

nullæ ideæ, quæ naturalem quandam cum aliis habent cognationem, in aliis vero talis saltem invenitur connexio, quæ ex casu, & consuetudine suam habet originem. Uniuntur interdum ideæ, inter quas nulla plane reperitur cognatio, quæ tamen non nisi difficillime a se invicem possunt dissociari; semper enim se mutuo comitantur, & nunquam una sine altera tanquam sua socia comparet. Non aliter atque caterva quæ tota movetur, si unicum saltem ejus movetur membrum; ita etiam si plures duabus hoc modo uniuntur ideæ, omnes semet simul conspiciendas exhibent. Quia itaque mens pro arbitrio suo hunc idearum complexum efficit, hinc etiam est ut is plane sit diversus, prout homines ipsi secundum inclinationes vitæque rationes atque instituta invicem differunt. Atque si naturam hujus complexus consideramus, nihil aliud esse videtur quam continuatio, ac series, motus in spiritibus animalibus, qui semel excitati consuetum retinent cursum & eadem rerum imagines proinde iis obijciuntur. Nam unusquisque in se deprehendet harum idearum connexionem, ita si. v. g. quis sæpius carmen aliquod recitaverit, quam primum initium cantus istius mentem forte subit carmen totum continuare potest, & musicus videt singulos modulos, quamvis ejus animus neutiquam ad eos attenderit. Infinita hujus reperiuntur exempla. Ita adfert *Lockius cit. Tract. L. 2. c. 33. §. 16.* exemplum juvenis cujusdam saltatoris elegantis, qui artem istam in camera didicerat, in qua scrinium erat vetus, cujus idea ita se omnibus ejus gressibus immiscuerat, ut in camera ista,

remoto scrinio saltare non posset. Aliud ibidem habet exemplum hominis mente capti, cui asperum valde & ingratum remedium sanitatem reddidit, is postea tanti memor beneficii semper se gratum quidem præbuit medico: neque tamen coram intueri potuit quin cruciatus pristini memoriam refricaret. Ita si quis ab aliquo insigni afficitur injuria ideas hominis, loci ac facti ita conglutinat, ut unam propemodum efficiant ideam, nec unquam de homine cogitare neque locum transire potest, quin in memoriam injuriæ etiam redeat. Cum quis cubiculum ingreditur in quo ipsemet ægrotavit aut amicorum quisquam mortuus est, tanta vis in loco est admonitionis, ut quoties idea istius recurrat, statim etiam pristini doloris memoria redeat, ita enim utriusque ideæ in mente permixtæ sunt, ut una ab altera nequeat separari. Hinc contingit ut hæc vel illa urbs nobis amœna videatur aut plane non placeat, prout scilicet bona aut mala ibi nobis obvenerunt.

§. VII.

Variat autem imaginatio uti reliquæ nostri intellectus facultates, secundum variam hominum sanguinis dispositionem atque temperamentum. Sicut enim in uno excellit memoria, in altero ingenium atque judicium ita etiam in uno magis operatur vis imaginationis quam in altero. Ita observamus melancholicos valde proclives ad phantasmata fingenda, sæpius spectra videre, facilius incantationes magorum credere. Quod ipsum videri potest ratione nationum, eæ enim gentes quæ melancholici sunt temperamenti plures fovent

vent magos, judicia sagarum sunt frequentiora, apud alias vero voluptuosi animi altum quasi hujus est silentium & quamvis inter has etiam tales reperiri dicantur, magis tamen superstitio atque auctoritas fraudulenta aliorum, quam animorum dispositio in causa esse videtur.

§. VIII.

Exferit sese vero usus imaginationis in omnibus fere ac gravissimis hominum negotiis, haud itaque abs re erit, si usum ejus paucis attingamus, antequam, quod jus principi circa imaginationem competat consideramus. Multum loquimur de Sympathia & antipathia, omnemque navamus operam, ut ejus inquiramus naturam atque rationem, mihi vero videtur a nemine posse negari quod Sympathiæ & antipathiæ maxima ex parte a nostra oriantur imaginatione, ita ut harum vim & effectum non minorem inveniamus ac si essent naturales. Quæ tamen initio non aliam habent originem quam nonnullarum idearum fortuitum concursum, quas vis primæ impressionis ita conjunxerat, ut etiam in mente instar unius ideæ cohærerent. Haud vero ejus sumus opinionis, ac si omnes antipathiæ & sympathiæ veniant saltem ab imaginatione, inveniuntur enim nonnullæ quæ revera sunt naturales, ac corpori ingenitæ. Ita sæpius certam cibi speciem fastidimus, quia nostri parentes eum abhorrebant, atque ut tædiosum quid eum depingebant, ita si in proVecti-ori ætate ex potu seu cibo ægrotaverimus, mentio ejus statim nauseam facit; hujus autem infirmitatis originem possumus investigare; si hoc ex cibo contigisset

in tenella ætate immodice sumto, eodem modo afficeremur, causam vero quæ lateret, Antipathiam naturalem diceremus. Ita sæpius fit, ut hunc amemus, alterum vero odio habeamus. Certum quidem est, quod & hoc dependeat a diversitate temperamentorum; multum vero etiam venit ab imaginatione. Ita refert Cartesius in suis Epistolis, quod semper maxime amasset strabones, causam vero hujus amoris fuisse puellam, hoc vitio laborantem, quam in sua juventute valde dilexisset, cujus memoriam visus strabonum semper revocasset. Imo cum infantes per aliquod tempus non aliter ratiocinari soleant, quam nutrices aliæque personæ, quarum in conversatione fuerunt educati, non mirandum quod hæ vel illæ ideæ ita iis imprimantur, ut videantur esse naturales nosque natura ipsa ad eas ferri & ab aliis abhorrere. Non quidem necessarium est, ut naturalem antipathiam ab acquisita accurate discernamus, sed hanc ob causam hujus cognitio est utilis, ut operam navemus, ne ideas parum aptas conjungamus, præcipue vero ii quibus puerorum instituendorum cura est commissa cavere debent, ne ideæ haud congruentes in eorum uniantur animis. Tam alte enim ætati illi imprimuntur ideæ, ut vix postea iterum possint separari, hinc infinita præjudicia, quæ tam firmas in nobis agunt radices, ut ne quidem credamus nos in errore hærerere, quamvis in erroribus maximis versemur.

§. IX.

Cui est ignotum quantum imaginatio in judiciis de scriptis aliorum ferendis valeat, quam plenæ affectuum

Etiam reperiantur ephemerides, & quam perversa si-
bique contradicentia ubique occurrant judicia. Pec-
caremus certe contra reverentiam scriptoribus earum
debitam, si crederemus perversa eorum judicia semper
ex odio vel amore fluere, sed bona fide plerumque se-
cundum imaginationem nostram corruptam iudica-
mus, ac non possumus non quin ita sentiamus, quamvis
longe ut plurimum a sententia scriptorum abeamus.
Nam haud potest negari, quod vix quispiam sit, cui non
absurdum aliquid atque valde absonum in aliorum opi-
nionibus, ratiociniis atque vita videatur, quin statim in
aliis quid carpat, invenit, quamvis in vita ejus atque
opinionibus plura longe absurdiora cernantur, quæ
tamen ipsemet nunquam cognovit; Cui accedit, quod
& hoc plerumque ex philantia proveniat, & ii non
plane inconcinne judicent, qui hujus nostri ingenii
culpam in educatione & præjudiciis in quibus homi-
nes quasi nutriuntur, quærunt. Nec tamen hæ cau-
sæ solæ sunt. Videmus enim interdum homines sapien-
tes; qui neque suis opinionibus dediti, neque etiam
præjudiciis indulgentes in hoc vitium sæpissime la-
buntur, & maxima cum obstinatione veritatem oppu-
gnant eique resistunt, quamvis ea perspicue atque distin-
cte iis ostendatur. Maxima enim pars eruditorum non
ratiocinatur, non proprio Marte indigat veritatem,
sed aliorum gloriatur meditationibus, suamque eru-
ditionem in stupenda lectione, conscriptione ac colle-
ctione sententiarum atque opinionum aliorum ostende-
re gestit. Causa facile potest inveniri, plurimi eru-
dito vexantur otio & quamvis tædiosissimo labore scri-
pta

pta sua conscribant pro majori tamen habent labore suis propriis insistere meditationibus. Plurimi quamvis velint, nequidem capaces sunt meditationum, iis haud assueti, quoniam per vitæ suæ tempus soli lectioni aliorum operam dederunt. Alii contenti sunt verosimilitudinibus, quæ facile in sensus incurrunt. Iterum alii docti quam veritatis amantes haberi malunt. Est enim communis persuasio quamvis falsa, eruditionem consistere in multa lectione ac cerebro opinionibus aliorum bene repleto, cum tamen hæc eo tantum conducat, ut in conversatione aliorum sapientes possimus videri. Alii solum illud æstimant, quod Græcorum ac Romanorum sapit mores, & quod antiquitatum præ se fert scientiam. Sed quis malorum judiciorum causas omnes, vel narrando exponat! Noster itaque intellectus statim a puero his assuetus, semper falsarum idearum cerebro impressarum vestigia sequimur, & imaginatio ita corrupta non potest quam plane perversa producere judicia, sibi que verum imaginari, quod ne quidem est verosimile, & falsum quod pro vero haberi debebat. Nam erant apud antiquos sapientes, sed erant etiam stulti, nutribat Græcia veritatis sectatores, sed etiam præjudiciis plenos. Habent vero & nostra etiam tempora sapientes, invenimus & in nostrum temporum scriptis multa vera, quæ tamen ille solus comprehendit & videt, cujus imaginatio his recensitis ideis non est occupata. Lectio enim librorum si non cum judicio fiat, corrumpit magis intellectum, quam ut eum emendet, turbat nostram imaginationem atque ad veritatem percipiendam

dam nos reddit ineptos. Plurimi legunt libros, ut illos iterum possint recitare, memoriæ sententias auctorum imprimunt, & non philosophos seu sapientes se præbent, sed saltem psittacos agunt, omnisque eorum scientia non opus judicii, sed saltem memoriæ est. Non eum in finem hoc dictum esse velim, ac si lectionem librorum inutilem judicem, quin omnibus commendandam esse lubens concedo. Debet vero ita fieri, ut meditando legamus, ut rationes atque sententiam auctoris inquiramus, uno verbo ut utamur libris ad iudicium nostrum acuendum, non memoriam tantum implendam. Si vero eo modo fit, quo communiter fieri solet, ut retineamus quæ legimus, eaque iterum possimus proponere, plane inutilis est, inefficax, atque periculosa, confundit enim nostras ideas, planeque efficit, ut in omnibus ineptiamus.

§. X.

Quantum præterea operatur imaginatio in educatione liberorum! Imitantur enim liberi in prima infantia eos, quorum utuntur conversatione. Ita videmus quod filii ut plurimum patris ingrediantur vestigia atque sermonem, incessus, tractus faciei patris assumant, filiæ autem assuefiant moribus suarum matrum, atque hæc idæ tam altas in eis ponunt radices, ut omnis reliquæ vitæ cursus dependeat ab eorum educatione. Et mirandum si educationem plurimorum consideramus, quod vel minimum virtutum studium apud liberos possit reperiri. Maxima enim pars parentum ipsi exempla præbent vitiorum, landant li-
C
bero-

berorum actiones vitiosas, indulgent eorum vitiis, perſuaſi eos majori ætate vitia omata iterum ſponte ſua relicturos. Quantum eis nocet converſatio domeſticorum, quoties peſſimos eorum vident mores, & quam laſcivæ illis imprimuntur ideæ? Vnde etiam eſt, ut modo hoc modo illud tam cupide appetant vel averſentur non ſecus, ac ſi natura ipſa ad illa eos impelleret. Maxima pars puerorum lætiori & alacriori animo ad ſtudia ſeſe applicaret, ſi ſcholæ ipſæ eſſent non carnificinæ, ſed ludi literarum, ſi præceptores ipſi non moroſum illum Orbelium imitarentur, eosque ita inſtruerent ut magis tædium & horrorem quam amorem literarum in iis excitent. Pueri enim verbera in ſcholis accepta libris imputantes, utrorumque ideas tam arcte combinant, ut libros tales nunquam in poſterum ſine tædio inſpiciant, a quibus alioquin maximos voluptatis fructus percepiffent. *Conf. Loock. all. Tract. c. 33. n. 15.* Exemplum præbet *Maximilianus I. Imperat.* qui cum ſubtilibus atque abſtractis Metaphyſices ac Logices in juventute vexaretur terminis, tantum tædium in ſtudia concepit, ut ab omni ſtudiorum genere animum poſtea averteret.

§. XI.

Quantos effectus imaginatio producat in medicina, quotidiana teſtantur exempla; Quam multi ſola imaginatione ægrotant; quam multis, priſtinam ſanitatem ſola fiducia reſtituit, quam erga medicum gerunt. Quæ certe perſuaſio apud ægrotantes ſæpius plus valet quam medicina ipſa. Vulgo refertur exemplum vetulæ alicujus feбри ægrotantis quam aliquis

quis schedula, cui inscripta erant verba: *Die Alte hats Kalte / hohl sie der Hender balde ab ea liberabat.* Nemo hunc effectum Schedulæ adscribet, sed solæ imaginationi. Notum est, de Regibus Galliæ atque Angliæ prædicari, quod talem in manibus habeant virtutem, ut solo tactu strumis medeantur. Valde dubito, tactui effectus hosce quemquam, nisi valde lepidum, adscripturum. Testantur tamen nihilominus Scriptores exempla adesse hominum, qui hoc modo ab informi hac corporis statura liberati fuerunt. Virtute imaginationis hoc fieri haud dubito, simplices enim homines qui sibi nescio quid de Regibus imaginentur hac fiducia accedunt, & cum omnia maximis cum solennitatibus & ceremoniis peragantur, facile fieri potest, ut sua fiducia, non regum virtute restituantur. Cui plura de viribus imaginationis in tollendis morbis cognoscere volupe est, adeat *Jordani Tract. de Viribus imaginationis*, ubi plura inveniet exempla.

§. XII.

Quamvis certum sit sensus nostros haud fallere, sed rationibus Cartesii non obstantibus pro criteriis veritatum recte haberi, uti latius ostendit *Illust. Dn. Thomafius in der Vernunft = Lehre* / haud tamen negandum est, quin & horum ope imaginatio suas varie peragat operationes, neque iis libere uti liceat, ut sæpe apertis oculis videre credamus, quod plane non est, ac nullibi existit. Ideæ non majorem cum tenebris quam cum luce habent cognationem, si tamen certæ ideæ sæpius puero inculcantur, ita ejus menti insident, ut eas postea expellere nequeat. Sed te-

nebræ eis semper injiciunt terrorem, atque ubique Spectra aliaque horrenda videre sibi videntur. Sæpius fit, ut cum de spectrorum existentia simus persuasi, ex arbore aut aliis corporibus nobis aliquid formemus, quod nobis talem incutit metum, ut juremus fuisse spectrum, diabolum, monachum, vetulam, aut aliud quid terribile nobis comparuisse. Quod imprimis contingit melancholicis qui præ aliis ad spectra observanda proclives sunt, omnibusque fabulis fidem dant. Hinc etiam est, quod spectra a feminis aut a pueris aut vilioris conditionis hominibus frequentissime conspiciantur, nunquam vero homines præjudiciis vacui. Inde etiam est quod hodie non tam frequentia amplius sint spectrorum, atque magorum exempla, quia ubique fere dantur homines, qui absurditatem vani ejusmodi timoris cognoscunt. Plurima quæ hanc rem maxime illustrent, adduxit *Becker in mundo fascinato*.

§. XIII.

Potest vero unius imaginatio in aliorum etiam imaginationem operari, eamque excitare. Ea enim sæpius magis persuadet, quam quæcunque alia solidissima argumenta. Tota sæpius oratio quæ ab oratore pronunciatur meris saltem consistit verbis, & tamen ita vehementer auditorum ac lectorum occupat mentem, ut omnia pro veris assumant, seque ad tumultus aliaque omnia flectere sinant. Hinc etiam est, ut Oratoria plurimis valde noceat, atque is, qui sine judicio multum temporis lectioni talium auctorum impendit, se incapacem reddat verum a falso discernendi, si enim ex-
cla-

clamations ad simplicem rediguntur periodum, nil nisi verba invenimus. Exempli loco nobis esse possunt plurima patrum ecclesiæ Scripta, (quos alias tanquam lumina ecclesiæ valde veneramur.) Et ne chartam multis perdamus allegationibus, allegare sufficiat *præfationem Gallicam Barbeyracii* ad Pufendorf. ubi plura hujus farinae invenies exempla. Eodem vitio quandoque laborat Seneca, ut quidem lectorem incautum, & memoria saltem utentem occupet, atque attrahat, quamvis nullas plane adducat rationes. Quam absurde enim ratiocinatur de suo sapiente, quantam constantiam de eo prædicat; & tamen si similia atque exclamations quas adhibet, tollas, nullum plane invenies sapientem. His artibus maxime pollebant Dæmogogi apud Græcos, & apud Romanos, quibus valde abutebatur Cicero.

§. XIV.

Magis adhuc mirandum, quod communicatio imaginationis matris atque infantis in utero materno multum etiam contribuat ad diversas, producendas operationes. Id quomodo fiat, facile potest concipi, cum enim sanguis per certos ductus infanti in utero matris degenti communicetur, isque omne nutrimentum ope certorum ductuum ab ea accipiat, non potest non arcta communicatio aliqua inter utriusque imaginationem esse. Quæ sæpius ita se exferit, & tam fortiter operatur, ut per minimam offensionem matri illatam partes etiam corporis infantilis afficiantur, cujus rei signa ipsa in corpore postea se exferunt. Ita refert *Malebranche de la Recherche de la verité P. 1. L. 1. c. 7.*

exemplum mulieris gravidæ, cujus imaginatio, cum executionis hominis rota percussæ ad staret, ita rotæ percussione afficiebatur, ut pueri postea in lucem editi partes corporis iisdem locis, quo corpus delinquentis, ruptæ essent, atque percussæ. Idem affert etiam exemplum alterius mulieris gravidæ, quæ coram sancto Pio preces emittebat, cujus aspectu ita movebatur ejus imaginatio, ut puer postea natus omnimodo ad similitudinem hujus sancti accederet.

§. XV.

Præprimis vero imaginationis vis deprehenditur in materia, religionem atque magiam concernente, cujus consideratio specialiter ad nostrum spectat scopum. Abstinebimus vero plane a controversia an dentur pacta cum diabolo, cum hanc controversiam jam solidissime tractaverit, *Illustr. Dn. Thomafius in Disp. de Crimine Magiæ*. Variæ enim semper in hac materia fuerunt opiniones. Erant enim omni tempore, qui plurimum tribuebant phantasiæ læsæ, melancholiæ scil. ex humoribus viscidis, & frigidis provenienti. Varias tamen adferunt hujus rei rationes. Sunt enim qui plane in dubium vocant malorum spirituum existentiam, & historias quæ in Sacris inveniuntur literis de hominibus explicant, uti hoc annisus est *Beckerus in Tract.* Belgica lingua conscripto, deinde in Gallicam & Germanicam verso sub Titulo *die bezauberte Welt*. Alii haud quidem negant malos spiritus per se extra corpora subsistentes, negant vero eos corpus alienum formare aut assumere, movere & vivificare posse, id quod *Anton. van Dalen in Comment.*

de

de Miraculis it. *de idololatria & superstitione* probare nititur. Hi plane negant ab alio, quam Deo fieri posse miracula, esse enim hæc mutationem vel suspensionem ordinis & motus naturalis, quo spectant *Thomæ Broumne religio medici & Connor* de miraculis. Et dicunt, omnes illas artes aut naturalem supponere originem, aut deceptionem artificialem, idque vel vi Sympathiæ, virium herbarum, astrorum influxus vel aliis rebus naturalibustribuendum esse. Id vero demonstrare satagerunt *Henri. Corn. Agrippa de occulta philosophia & Kenelm Digby in Heimlichkeiten der Natur in der Sympathia*. Sunt iterum alii qui magiam quidem non negant præternaturalem, negant autem pactum atque congressum cum diabolo, negant congregationem in Bructerorum monte, negant transformationem hominum in lupos, feles, hircos & similia *vid. Ill. Thomasi alleg. Disput. anno 1701. ventilata de crimine Magia. Joh. Reichio respondente*. Qui posterior etiam varios in hoc argumento tractatus ad hanc sententiam facientes lingua Germ. in 4to edidit sub *Tit. kurze Lehr-Sätze von den Laster der Zauberer*.

§. XVI.

Magiam seu pactum cum diabolo fuisse ab omni tempore aut artem decipiendi plebem incautam, atque aliis hominibus nocendi, a Clero pontificio aut aliis astutis hominibus inventam, aut vero opus depravatæ imaginationis valde sumus persuasi. Cujus rei si tempus admitteret, infinita adduci possent exempla. Nobis saltem sufficiat allegare historiam diaboli Lodunensis (à Lodun) seu Monacharum a diabolo possessa-

rum

rum monasterii sanctæ Urfulæ. Quam allegato jam scripto inseruit *Reichius pag. 273. seq. & Bodinus in Tr.* quem vocat *Demonomanie L. 2. ch. 3. p. m. 164. seq.* qui „ita illam recenset. Il se trouva à Rome 82. femmes „demoniaques l' an 1554. qv' un moyne de France de l' „ordre de St. Bencit voulut conjurer: mais il s'y trou- „va bien empêché M. Fayus Conseiller en parlement „qui estoit alors a Rome, escrit qve le lendemain les dia- „bles exquis pourquoy ils les avoient faies, respon- „dirent, qve les Juifs les avoyent envoyes aux corps „de ces femmes (qui étoient) pour la plus part des Ju- „ifes (despits) comme ils disoient de ce qu'elles avoi- „ent été baptizées. Qui fut cause quele Pape Thea- „tin, qui hayoit les Juifs à mort les vouloit bannir, si vn „Jesuite n' eust soutenu, que les hommes n' avoyent „pas la puissance d' envoyer le diable au corps d' une „personne qui est chose bien certaine: ny le diable me- „me n'apas cette puissance; si Dieu ne luy permet: „mais par une permission de Dieu il se peut faire. Et in *cap. 6.* ubi eandem iterum refert historiam, adjicit: „qv' on pensoit que Satan dit cela, parce qv' il estima „qve le Pape Theatin feroit mourir les Juifs, d' autant „quil les haïssoit à mort. Ex quo satis patet quod fu- „erit inventum nonnullorum qui odio Papæ erga Ju- „dæos abutentes hoc modo e medio tollere eos vole- „bant. Aliaque exempla hujus farinæ plura ibi inve- „nies. Protestamur vero solennissime quod haud ne- „gemus, possessos a diabolo in Evangelio, licet obje- „ctiones quæ hic struuntur, aliorum relinquamus „indagationi.

§. XVII.

Quod ab imaginatione corrupta maxima pars prætenſæ magiæ dependeat, & quod non cito ad fraudem aliorum confugere debeamus exemplorum nobis demonſtrat multitudo. Nullam enim credimus provinciam, imo ne vicum pene in præteritis fuiſſe ſeculis, ubi non aliquis pro mago fuerit habitus. Nam vix aliquis ægrotabat, morbus imputabatur magiæ. Notum etiam eſt, quod auxilium a talibus peti- tum fuerit hominibus, adſunt etiam exempla quod hoc modo, multi ſuæ priſtinæ ſanitati iterum fuerint reſtituti, non vi aliqua extraordinaria, ſed ſola virtu- te imaginationis. Nam tam arcta eſt connexio ani- mæ cum corpore noſtro ut invicem maxime affician- tur. Si itaque aliquis ſibi perſvadet, atque imagine- tur, ſe ab hoc vel illo eſſe incantatum, non poteſt non, corpus ſentire dolores, morboque affici. Et tali qui- dem cum effectu operari, ut omnium medicorum ope- ra fruſtranea reddatur, & non aliter niſi a prætenſo a- liquo mago iterum reſtitui queat. Verba itaque ab eo pronunciata, ſigna que huic actui adhibita reſtituunt imaginationem, atque hac reſtituta, corpus etiam ad priſtinum ſuum iterum ſtatum redit. Haud itaque impoſſibile eſſe, mihi videtur, ut aliquis perſuaſus eſ- ſe poſſit, ſe poſſeſſum eſſe a diabolo, præprimis ſi alii adſint, qui revocant quaſi hominis hujus ideas a juven- tute impreſſas, ſi perſvadeant hanc vel illam ſceminam vel alios etiam hoc modo nocuiſſe, diabolumque in corpus immiſiſſe. Talis aget ut revera poſſeſſus, cla- mitabit, alioſque horrendos actus peraget. Inprimis

D

vero

vero talis se infinuare potest persuasio melancholicis, atque iis, qui multos fabulis ejusmodi impletos legunt libros. Ita refert *Mart. del. Riv. disqv. mag. L. 2. sect. 24. de Angela de Falgino* cujus imaginatio ita erat corrupta, ut certo sibi persuaderet, se possessam esse a diabolo. Non absolum erit, si ipsa ejus verba proferam: Patior enim, inquit de se ipsa, in corpore ad minimum in tribus locis. Nam in locis verecundis est tantus ignis, quantum consuevi apponere ignem materiale ad extinguendum ignem concupiscentiæ donec confessor meus mihi prohibuit. Vitium autem est tam magnum, ut verecunder illud dicere, & quod quando prædicta virtus mihi est abscondita, & videtur mihi, quod me dimiserit non est res, quæ possit retinere, nec verecundia, nec pœna aliqua, quominus statim ruam in peccatum. Et alibi: Tormenta & animæ passiones, quas sine comparatione acerbiores & plures esse dico, quam corporis patior, quasi assidue ab ipsis dæmonibus, quando anima mea videtur subverti omnes virtutes & discedere, & quod non potest se ibi opponere; est tantus dolor animæ ut vix aliquando possim plorare præ desperato dolore & ira, aliquando vero ploro præter modum, aliquando etiam tanta ira me incedat, ut vix me teneam, quin me totam dilaniem: aliquando non possum me tenere, quin me horribiliter percutiam & percutiendo me ipsam tumefeci, aliquando caput meum, & alia membra, video quam dæmonibus tradita sum multis: qui reviviscere faciunt vitia, quæ horreo, & quæ fuerunt mortua & addunt illa, quæ nunquam fuerant.

„Cor-

„Corporis sunt tormenta innumera, a multis dæmonibus
 „multipliciter excitata. Vix enim credo scribi posse
 „infirmities & passiones mei corporis. Nam non re-
 „manet in me aliquod membrum, quod non horribili-
 „ter patiatur, nunquam enim sum sine dolore, sine lan-
 „gvore continuo, sum debilis & fragilis plena dolore,
 „ita quod oporteat me continuo jacere. Non est in
 „me membrum, quod non fit per cursum tortum, & ve-
 „xatum a dæmonibus & semper sum infirma, semper
 „tumefacta, & plena doloribus in omnibus membris
 „meis; ita ut præ magna pœna non possim me move-
 „re & fatigata jaceam, nec etiam ad sufficientiam possum
 comedere. *Delrico cit. loc. L. 3. P. 1. Qv. 4. Sect. 5.* vi-
 deri inde potest quid imaginatio corrupta perficere
 possit.

§. XVIII.

Eodem modo factum etiam fuisse credimus, ut
 in Papatu monachi, de quorum sanctitate atque dono
 miraculoso plebs erat persuasa, Sanctorum reliquiis
 morbos sanarint, quod sudorem apud alios produxe-
 rint, aliaque singularia effecerint. Simile quid inveni-
 mus in fabula de ligula, quod communiter adscribi-
 tur magiæ. Dicunt scil. impedimentum aliquod in-
 terdum reperiri apud conjuges, ut debitum conjugale
 sibi invicem præstare nequeant, quod ex aliquo male-
 ficio vel fascinatione magica provenire sibi imaginan-
 tur, & quod producat per ligulam durch Nestel-
 Knüpfen/ vel obferationem feræ durch Schliessung
 eines Schlosses ante benedictionem sacerdotalem.
 Hancq; ligulam a nemine nisi a mago famoso iterum tolli
 posse.

posse. Imo asserit *Mullerus* ope annuli pronubi fascinari conjuges posse, cujus adducit exemplum ex *Wilhelmo Malmesturiensi. L. 2. de Gest. Reg. Angl. c. 13. pag. 86.* simulque suppeditat remedia, quod talis fasciatus mingere per anulum secundum communem superstitionem, aut mittere Urinam in Os lupi piscis, huncque in fluvium quendam projicere, debeat. vid. *Mullerus de annulo pronubo Th. Ult. per tot.*

§. XIX.

Quod hæc operatio imaginationi tantum adscribenda sit, nemo prudens negare poterit, & haud credimus in aliis, quam melancholicis natura frigidis & meticulosis hos producere posse effectus. Ratione cujus Medicus Callicus *Venette* in suo tract. *Tableau de l'amour p. 595.* ubi ad probandum talia imaginationi saltem imputanda esse, adducit exemplum, quod ut ipsius auctoris proferamus verbis, haud inutile erit: Il y a environ 35. ans, inquit, que Pierre Bunel. travaillant pour mon pere dans une de ses maisons de campagne, luy dit un jour de moy, queque chose de desavantageux, ce qui m'obligea le lendemain de dire au tonnelier que pour m'en venger, je luy nouerois l'egvillette quand il se marieroit, comme il le devoit faire en peu de tems avec une servante de nostre voisinage. Cet homme crut bonnement ce que je luy disois, & bien que je ne luy parlasse qu'en riant, neanmoins ces feintes menaces firent une si forte impression sur son esprit deja preoccupé des charmes, qu'apres estre marié, il demeura près d'un mois sans pouvoir coucher avec sa femme. Il se sentoît quelquefois des envies

„vies de l'embrasser tendrement, mais quand il falloit
 „executer, ce qu'il avoit resolu, il se trouvoit impuif-
 „fant, son imagination etant alors, embarrassé des
 „idées du sortilege. D'un autre coté, sa femme qui estoit
 „bienfaite, avoit autant de froideur pour luy qu'il en
 „avoit pour elle, & parceque cet homme ne la caressoit
 „point, la haine, s'empara aussi tot de son coeur & te-
 „moigna pour lui les memes repugnances, qu'il avoit
 „pour elle. C'estoit alors un beau jeu de les ouïr publi-
 „er l'un & l'autre qu'ils estoient enforcélés, & que je
 „leurs avois noué l'egvillette, ie me repentis alors d'a-
 „voir miné de la sorte avec un homme si foible, & je fis
 „tout ceque l'on peut faire dans cette occasion pour
 „leurs persvader que cela n'estoit pas: mais plus je prote-
 „stois au mary, que, ce que je lui avois dit n'estoit que des
 „bagatelles pour me vanger de luy, plus il m'abhorroit
 „& croioit, que j'estois l'auteur de toutes ses infortunes
 „&c. Enfin il en vint plutôt a bout que moy, & rompit
 „le charme par ses soins apres 21. jours. *Plurima e-*
tiam exempla talis imaginationis adducit: Joh. Chr.
Fromann de fascinatione.

§. XX.

Si itaque imaginatio tanta gaudet efficacia, ut na-
 turam ipsam possit impedire, ne suas peragere queat
 operationes, quid mirandum, si & hoc etiam efficiat, ut
 homines sibi persvadeant, pacta se iniisse cum diabolo,
 concubuisse cum diabolo, posse se vi diabolica aliis no-
 cere, & talia proferre verba, quorum pronuntiatio ex-
 traordinarios producat effectus, se mutari in lupos a-
 liaque animalia, se adfuisse congregationi diabolorum

aliorumque sagarum, se fuisse in monte Bructerorum
aliaque similia. Homines enim natura metuunt res
invisibiles, amant effectus extraordinarios, se dele-
ctant quasi narratione talium fabularum. Habemus
etiam exempla hominum, qui fortiter crediderunt, se
non amplius esse in suo lecto, cum tamen alii in eodem
cum iis quieverint, eosque hujus certiores reddide-
rint, quod nunquam e cubiculo exierint. Habemus ex-
empla hominum qui noctu exierunt, persuasi se in lupum
esse mutatos, ulularunt luporum instar, invaseruntque
alios ut lupi. Sunt enim nonnulli qui talia per noctem
sibi formant somnia, ut altero die omnia iterum recen-
sere possint, atque horum vividam quasi adhuc habe-
ant imaginationem. Cur itaque in somno non possent
esse persuasi, se conversari cum diabolo,

§. XXI.

Si tempus admitteret infinita ex Scriptis Docto-
rum produci possent exempla, magorum pacti cum
diabolo accusatorum, quæ tamen nihil aliud evincunt,
quam imaginatione corrupta homines fuisse sedu-
ctos. Ita si inspicimus exemplum a *Kleinio in Disput.*
Examen juridicum judicialis lamiarum confessionis,
haud negandum, credidisse adductam ibi fœminam,
se concubuisse cum diabolo, gravidam ab eo esse fa-
ctam, prolemque genuisse. Confitebatur enim coram
„judicio, daß aus solchen betriebenen schändlichen Ben-
„schaff / ihr einsmals ein schwarzer rauher Wind-
„Burm abgegangen / den sie auf ihres Geistes Da-
„vidts Angeben / bey einen kleinen gemachten Feuer zu
„Pulver verbrandt / welches Pulver der David weg-
„ge-

„genommen / folgendes tages in einen graum Krämer-
 „Häufigen ihr wieder zugebracht / und ihr Vieh damit
 „umzubringen gelehrt. Item daß ihr nachgehendes
 „wieder eine Frucht in Gestalt eines Mädgens von ei-
 „nen Krug groß abgegangen / welchs sie 2. Tage bey
 „sich gehabt / des Tages in ihr Bett verwahret / des
 „Nachts aber zu sich genommen / und mit ihren Brü-
 „sten gestillet / und gemercket / daß es gesogen / ihr Geist
 „David aber hätte es ihr nach 2. Tagen weggenom-
 „men. Et porro zum drittern mahl hätte sie wieder
 „ein Mädgen mit ihren Geist Hannken / dem sie am
 „liebsten leiden mögen / und mit welchen sie auch in
 „Benschlaff die meiste Lust empfunden / eine zeitlang
 „darnach gebohren / welches ihr Geist aber gleich weg-
 „genommen / und wie sie eine geraume Zeit darnach
 „von eben demselben ein Knäbigen zur Welt getragen /
 „hätte ihr Geist denselben nicht lassen wollen / sondern
 „auch gleich weggenommen : Sonsten wenn sie mit
 „diesen Geist zuthun haben wollen / hätte sie nur ge-
 „sagt : kom Zaster und Knaster mir / so hätte er sich
 „gleich eingefunden / auch wäre er allzeit sehr kalt ge-
 „wesen. Item daß noch in den Gefängniß ihr Geist
 „Hannß und David mit ihr 2. mahl gebuhlet / auch sie
 „von solcher Vermischung am 21. 7br. dieses jetz lauf-
 „fenden 1698sten Jahrs des Abents in Schlummern
 „nachdem sie den Tag vorher / der Frauen bey der sie
 „gefangen gefessen / daß ihr so schlim Angst und Bang
 „sen / auch hefftig friere / geklagt / auch die Examinato-
 „res ihr wohl anmercken können / daß sie grosses Lei-
 „des / spiritu suo obstetricante eine Frucht in Gestalt
 „eines

„eines Mädgens zur Welt gebracht / welche sie auch in
 „ihren Händen gehabt / und gesehen / wie es sich mit
 „Kopff / Händen und Füßen geregt / auch endlich gehö-
 „ret / wie es geweinet / und da es ganz kalt gewesen /
 „an ihre Brust gehalten / und seugen wollen / aber der
 „Geist David habe es anfänglich nicht haben wollen /
 „endlich es zwar zugegeben / da sie dann eigentlich
 „mercken und empfinden können / daß es von ihrer
 „Milch gesogen / welche aber aniezo verschwunden /
 „doch eine halbe Stunde darauf es ihr genommen / und
 „damit sich weggemacht / welches sie gerne behalten
 „hätte. Adduxi hunc locum ut ex inde possit eo me-
 lius perspicui, quam extraordinario modo imaginatio
 in nobis soleat operari. Cum enim persuasa hæc fœ-
 mina fuerit, se pactum cum diabolo iniisse, revera in
 somno concubitum, generationem, formam infantis,
 aliaque etiam sibi poterat imaginari. Si enim quis
 pro lupo se habere, si videre aliquid atque audire po-
 test, quod plane non est, cur non & eodem modo om-
 nia in hac fœmina potuerunt contingere. Et quamvis
Kleinus ipse in *d. Disp.* defendat omnino concubitum
 cum Satana fieri posse, atque solum effectus exinde
 sequi posse, neget, consentit tamen, quod sæpius phan-
 tasticæ saltem sint illusiones. Ita enim inquit: Non e-
 nim inficiamur mille fraudum hunc artificem miro va-
 framento credulas mulieres, easque sæpe simplici-
 res, fallere, ex professo edoctum phantasticis illusio-
 nibus præprimis in somniis sæpe egregie imponere la-
 miis, ut expergefactæ, vel jurejurando se affirmare
 audeant, summa cum deliberatione se cum dæmone

in forma amabili vere concubuisse, & ad satietatem usque illicito ejus amore & veneriis amplexibus fuisse perfruitos &c.

§. XXII.

Porro etiam se exserit singularis effectus imaginationis nostræ in causa religionis. Nam quis dubicaret quod & hæc dependeat ab imaginatione. Infinitæ in hoc mundo inveniuntur religiones (quamvis unica saltem detur vera) ita ut diversæ sectæ vix ad certum possint redigi numerum, unus quisque tamen sibi persuasum habet, suam quam sectatur esse veram, & illam, qua unice ad vitam æternam possit venire, reliquasque omnes pro fallis, phantasticis atque erroneis tenet. Et si hanc uniuscujusque inspicimus, persuasionem non aliunde quam ex vi imaginationis potest derivari, ad quam per continuas a prima juventute ei impressas ideas fuit redactus. Imo maxima pars hominum magis ex affectu, quam sanæ rationis ductu hanc vel illam sequitur sectam, & plurimi ne quidem ejus sunt prudentiæ ut judicare atque inquirere possint, quæ vera sit, & quæ falsa, & quam præ altera debeant eligere; & alii sunt ingenii tam pravati, ut de hac cura per totam suam vitam non sint solliciti, quamvis & hujus & alterius vitæ felicitas ab hac dependeat inquisitione, atque sollicitudine. Ita ut non sine causa felicem unusquisque se possit prædicare, quod ab iis parentibus natus atque in ea instructus sit religione, quam tanquam certissimam viam ad æternam vitam potest agnoscere. Persuasi enim sumus si in Mahometana aut alia educati fuissetus religione, quod for-

san nostra imaginatio ita esset depravata, ut omnes alias pro falsis agnosceremus. Invenimus in unaquaque secta viros prudentes, doctos, ad veritates agnoscendas natos atque aptos, qui falsissima tamen suæ religionis defendunt dogmata, ea pro veris habent, nulloque modo ad alias amplectendas sectas moveri possunt. Contra quos valde essemus injurii, si crederemus, illos omnino agnoscere suæ religionis errores, eistamen adhærere vel lucri, ac mundanæ hujus felicitatis gratia; sed multo magis putamus, eos sola imaginatione ad hanc agnitionem perveniendi impediri. Cum enim a prima juventute ad odium quasi reliquarum sectarum fuerunt incitati, & omnes alii ut hæretici atque damnati ipsis descripti sunt, valde difficile est has ideas expellere. Potest enim quis alias esse prudens multasque infallibiles comprehendere veritates, & tamen dissentire ratione conclusionum, quæ cum iisdem nihilominus conveniunt veritatibus. Ita comprehendunt omnes infallibiliter verum esse: Totum majus esse sua parte; impossibile esse ut aliquid sit, & non sit simul; sensus non posse fallere; aliaque plura; credunt tamen nihilominus suæ religionis articulos, qui directo his veritatibus recensitis contradicunt, adeoque nullo modo possunt defendi neque admitti. Sunt & homines qui solo alicujus sectæ odio ita sunt occupati, ut firmiter sibi imaginentur, nil nisi absurdum & erroneum ab hujus sectæ doctoribus posse doceri, atque horum dum legunt libros, certissimas veritates pro falsis habent. Tolle titulum libri, finge ab homine suæ religionis esse conscriptum, laudabunt librum,

brum, agnoscent veritates, atque pro optimo ac piissimo habebunt scripto. Videas itaque non absone a nobis doceri, religionem ipsam certo respectu dependere ab imaginatione.

§. XXIII.

Quæritur itaque in quo consistat Principis officium circa imaginationem? Persvasi quidem sumus, quod plane non dentur magi, qui pactum inierunt cum diabolo, & satisfactum est abunde contrarium sentientibus *in alleg. Disp. ab Ill. Dn. Thomasio habita* in quo etiam consentit *B. Bayer in Posit. Crim. p. 128.* „quando dicit: quod quæstiones de pacto, concubitu, „& choreis cum immundis spiritibus institutis, hodie „non videantur practicæ, postquam intra annos proximos viginti quinque, & quod excurrit, earum exempla in collegiis juridicis hujus loci non amplius comparuerunt: Haud tamen negamus, quod revera dentur homines qui tale pactum inire gestiunt, si saltem sit possibile; qui media quærunt, ad id pervenendi, qui diabolum provocant, nomen atque obligationem sanguine proprio conscriptam ei offerunt, atque omnem navant operam, ut tali pacto affectibus suis depravabis possint satisfacere. Hi itaque cur non gravi pœna atque capitali puniri debeant, nullam videmus rationem. Nullum enim delictum est huic æquale, sciunt enim, satisque sunt instructi, quod satanas sit inimicus Dei, ac totius humani generis. Sciunt quod in æternam se obtrudant miseriam seque perpetuos Dei inimicos hoc pacto declarent. Peccant contra propriam suam conscientiam, omnibus.

que erga Deum officiis renunciant. Pejores sunt omnibus Atheis, hi enim bona interdum fide in periculofam hanc ducuntur opinionem, & vivunt alias honeste, haud lædentes neque rempublicam neque alios, qui idem cum iis vitæ gerunt consortium. Hi vero se conjungere student cum omnium hominum inimico, ut aliis nocere possint. Imo sua ex parte omnia agunt ut delictum hoc in actum deducant. Quod forsan ab alio pessimæ fortis homine tempore noctis in locum aliquem ducti fuerint, ubi quis pro diabolose gerens pactum cum iis iniit, obligationem accepit, atque in suum consilium eos recepit. Quamvis itaque fraudulenta fuerit persuasio, atque hi dolose fuerint decepti, sufficit tamen, quod inire voluerint, quod jam sibi imaginentur, revera se pactum fecisse, & jam firmiter in somno credant, sese adfuisse Sabbatho, se concubuisse cum diabolo, atque hujus ope se jam omnibus nocere posse.

§. XXIV.

Videtur quidem ac si tales homines magis promente captis haberi, atque ita multo magis medicis tradi, atque furiosorum instar includi debeant, donec videant, atque propriam suam agnoscent stultitiam. Quamvis hoc remedium non plane spernendum esse putemus, pro universali tamen haberi haud potest. Sed præprimis magistratui eo opera danda est, ut inquireat utrum natura sint stupidi, & utrum alii imbecillitate intellectus horum hominum abusi ad tale facinus perpetrandum hos instigarunt, utrum vero proprio instinctu ad tale pactum inclinaverint. Qui itaque sol-

lis

lis affectibus ducti malitiose talia quæſiverunt pacta, his hoc remedium non eſſet ſufficiens, ſed multo magis graviori pœna ſunt plectendi. Eandem nobiscum fovet ſententiam *illuſtris Peireſcius* in cauſa *Ludovici Gaufridi* Clerici Marſilienſis (Marſeille) qui anno 1611. tanquam magus fuerit igni condemnatus. Dubitabat enim *Peireſcius* utrum revera nominatus *Gaufridi* fuiſſet magus, & utrum pœna hæc illi infligi potuiſſet. Non abſonum erit ipſa verba *Gaſſendi in „vita Peireſcii L. 2. pag. 226. tom. 5.* adducere: Dubitare poſtmodum cæpit, num in toto negotio impoſtura quædam aut ſtupor animi latuiſſet. Placitum tamen ſemper defendit, quo curia magum cremari juſſit: quippe qui alias ſacroſancta religionis myſteria libidinoſus peſſumdediſſet. Ajebat quoque, tametſi magi non tantum habeant cum dæmone, quantum putatur, commercium; nihilominus pœna afficiendos ob pravum affectum, quo deſciſcunt a numine & cadodæmonem implorant. Sic, licet factis unctio- nibus non transferantur revera in eas Synagogas, in quibus nihil non patrent nefandum; puniendam tamen voluntatem qua id appetunt, ſeſeque operi accingunt. Non adducimus eum in finem hæc verba, ac ſi approbaremus pœnam Gauſredo illatam, aut quod putaremus, eum fuiſſe magum imaginarium, ſed multo magis credimus fuiſſe, illum plane innocentem, ſed ſaltem ut demonſtremus *Peireſcium* nobiſcum ratione imaginationis conſentire. Conf. interim ratione hiſtoriæ *Ludovici Gaufridi Tom. 2. du mercure françois & Dn. Reichens alleg. tract. pag. 553.* Quali vero cum

præcautione contra sagas procedi debeat a magistratu, satis ostendit *Illustr. Dn. Thomas. in sæpius cit. Disp.*

§. XXV.

Religionem quod concernit, notum est, duplicem esse fontem, ex quibus homines ea quæ agenda & omittenda sunt, haurire possint; lumen scil. rationis & revelationis, & hinc etiam duplex religio, altera naturalis, altera revelata. Illa sine dubio solum in eo consistit, ut Deum colemus ac veneremur, omnique modo operam demus, ut secundum ejus voluntatem vivamus, quod fieri haud potest, nisi observemus, regulas justî, decori & honesti. An hæc religio naturalis cultum aliquem externum ab hominibus exigat ventilavit *Illustr. Dn. Thomas. in Part. 1. der Sittenlehr cap. 3.* Nobis videtur omnino negativam sententiam defendendam esse. Non enim quærimus, anne homo, si Deus cultum aliquem externum ab eo exigat, ad illum teneatur, quod nemo sanæ mentis negare poterit; sed id saltem quæritur, an sana ratio nobis dictet Deum cultu externo necessario colendum esse. Quoad regulas justî, itaque res certa est, neque indiget Deus nostro cultu externo, neque etiam gloriam Dei ullo aliquo modo possumus promovere, neque etiam ejus omissione alios lædimus, neque ullius hominis jura violamus. Aliter vero dicendum esse videtur ex regulis decori & honesti. Non enim sufficit ita vitam suam transigere ne alios lædamus, sed etiam remittere debemus de nostro jure, abstinere debemus a justis & licitis etiam actionibus, si sentiamus illis irritari aliorum passionem, aut eas ex natura imbecillita-

tis

tis humanæ aliis esse parum gratas. Exigunt enim a nobis regulæ decori , ut & scandalum gratum & non gratum evitemus. Exigunt hunc cultum & regulæ honesti ; unus quisque enim sentiet, quod cultu externo sæpius excitetur ad internum atque ad ea officia, quæ erga Deum observanda nobis incumbunt. Si itaque cultum externum consideramus, non possumus non, quin dicamus, eum intuitu religionis naturalis dependere a principe, ut illum ordinet quatenus ad felicitatem reipublicæ externam ille conducat.

§. XXVI.

Cum vero Principes gentium communiter cultum externum religiosum non direxerint ad promovendam veram utilitatem reipublicæ, sed potius , ut ad potestatem absolutam acquirendam subditos ad superstitionem idololatricam advefacerent, Deus succurrit huic imbecillitati humanæ, atque Israelitis populo suo electo cultum etiam præscripsit externum , eum in finem, ne solennitatibus superstitionis cultus externi ethnicorum deciperentur, & persvaderentur, idola Gentium esse veros Deos, homines enim naturaliter magis externa, & quæ ante oculos habent, quam interna respiciunt, uti latius hoc ostendit *Spencer in Tract. de LL. Ebraeorum ritualibus*. Hic cultus externus duravit usque ad tempora Salvatoris nostri, qui satis perspicuè docuit, cultum illum ceremonialem legis Mosaicæ esse saltem umbram rerum futurarum, eoque non amplius opus esse, post perfectiorem doctrinam Christi; consistit enim pene tota religio Christiana quod felicitatem temporalem attinet in cognitione sui ipsius, amore er-

ga Deum & erga proximum. Nullibi itaque in Novo Testamento invenimus aliquod præceptum, specialiter ad summos imperantes directum, quo ipsis peculiare circa conservationem cultus ceremonialis officium exercendum injungatur, ut tale præceptum Regibus Israeliticis datum extat *Deut. XVII. 18. 19. 20.* Unde concludimus, quod omnia jura Principum, qua Principum ex principiis juris naturalis, & summi imperii civilis genuina indole debeant hauriri. Cum omnia quæ non expresse disposita in S. Scriptura invenimus, ex sana ratione sint deducenda. Consistit vero officium Principis in eo, ut promoveat externam felicitatem, omniaque media, quæ adhibeat ad hujus saltem promotionem sunt apta. Quatenus itaque religio felicitatem saltem intendit internam, plane non spectat ad Principem, ejusque imperio nullo modo est subjecta. Uti hoc solide demonstrarunt *Loockius in Epistola de tolerantia religionis; Noodt in Oratione de Imperio circa conscientiam; Wehrenfels in Diss. de hac materia, aliique plures.*

§. XXVII.

Incumbit itaque Principi qua Principi, non ut subditos suos virtuosos reddat, atque pios, sed saltem ut caveat, ne vitia tranquillitatem turbantia erumpant, & si forte in damnum reipublicæ eruperint, ne latius serpant, majusque reipublicæ inferant damnum. Exinde concludo, quod quia actiones & res ut vocantur adiaphoræ circa cultum Dei, eo ipso dum non proprie spectent ad religionem naturalem, neque etiam in S. Scriptura sint præceptæ, subjaceant principis dispositioni.

oni. Extendit vero sese summum imperium ad omne illud, quod jure divino non est determinatum. vid. *Grotius de jure circa sacra cap. 3.* Non vero est nostri scopi, ut ea, quæ Principi ratione juris circa sacra competant, ex professo tractemus, cum omnem aliorum industriam jam præoccupaverit *Ill. Dn. Thomastius in Disp. ad. 1695. habita de jure Principis circa adiaphora*, sed saltem nonnulla monebimus ratione regularum justî, decori, & honesti.

§. XXVIII.

Principi itaque competit facultas disponendi circa cultum externum. Hanc vero si consideramus facultatem, unicuique patebit, principem si non ex regulis justitiæ, certè ex regulis honesti & decori obstrictum esse, ut ne planè tollatur cultus externus, non solum propter imbecilliores, sed & intuitu virtuosorum per rationes §. 25. allatas. Sed & cavere debet ex altera parte, ne in cultu externo plures, quam par est, introducat solennitates. Sicut enim unica datur veritas, ita unica etiam saltem est vera religio, & sicut multi dantur errores, ita circa religionem duo occurrunt errores capitales, Atheismus scilicet & Superstitio, qui plerosque inferunt. Ut igitur princeps & atheorum & superstiosorum imbecillitati medium quærat, initio non omnem tollet externum cultum, alias enim athei magis in falsa sua opinione confirmarentur, atque occasionem haberent scandalum exinde capiendi. Deinde vero etiam nec nimis cumulabit solennitates ac ceremonias, ne superstiosorum superstitio augeatur, ac ne hi sibi persvadeant, religionem solum consistere in ceremo-

niis externis, cultuque hoc externo observato, se omnia illicita atque injusta peragere posse.

§. XXIX.

Ita ventilabatur olim quæstio ratione Sabbathi, an Princeps diem hunc mutare, an vero plane tollere posset. Certum est sanctificationem ultimi in septimana diei haud esse iuris naturalis, imo Legem a Mose solis Judæis tanquam ceremonialem saltem latam fuisse, uti hoc fatius docuit *B. Jo. Sam. Strykius in Disp. de Jure Sabbathi*, & jam ante eum plures alii. Ita ut satis superque pateat, ordinationem hujus diei solum a principis Christiani dependere dispositione. Valde vero peccaret Princeps contra regulas decori & honesti, si ipsum plane tollere intenderet. Et valde absurda est sententia auctoris alias celeberrimi tractatus Anglici sub Tit. *The rights of the Christian Church*. qui in certo aliquo schediasmate defendere studuit, principem diem Dominicum plane abolere, omnesque Clericos ejicere posse. Errat enim dum putat, Clericos esse pestem Reipubl., ubique ab iis omnes turbæ oriri in Republica. Nam ut abstineamus ab argumentis ex S. Scriptura petitis, si solum regulas decori & prudentiæ considerare volumus, certi sumus, quod hujus diei abolitione maximæ exorturæ sint turbæ & seditiones. Idea enim hujus Diei & cultus divini externi una cum vestibus festivis, & abstinentia a laboribus tam fortiter se omnibus impressit, atque unicam quasi ideam effecit, ut impossibile plane iis videatur, hisce carere posse. Cui accedit quod omnes subditi firmiter credituri sint, Principem omnem plane abnegasse religionem, seque sub eo tanquam Atheo

theo haud felices in directione Reipublicæ sibi posse promittere progressus. Imo nec ulla ex abrogatione diei Sabbathi utilitas oritura esset. Neque enim per hanc abrogationem virtuosiores futuri essent cives : quin potius plurima damna inde essent proventura. Et si enim Principis officium non involvat, ut legibus pœnalibus pios reddat suos subditos ; non tamen iis occasio perveniendi ad pietatem subtrahenda est. Instruitur autem plebs in ecclesiis, de iis quæ agenda & quæ omit- tenda sunt, & in quo consistat religio Christiana, sine qua instructione bestiarum instar, certo vitam suam es- sent transacturi.

§. XXX.

Ita refertur etiam ad adiaphora, musica instrumen- talis, in templis usitari solita. Et haud negamus, hanc etiam dispositioni Principis esse subjectam, neque eum violaturum esse regulas justæ, si illam plane tollat. Quod etiam agnovit *Brunneman. in jur. eccles. L. I. c. 6. memb. 8. §. 4.* maximeque in ejus abusum invehitur, dicens. In omnibus ecclesiis hoc præcipue spectandum, ut omnia „ad ecclesiæ ædificationem fiant, quicquid autem ad „ecclesiæ ædificationem non facit, illud ineptum est. „Sic ergo inepta est Musica, s. Organica seu alia instru- „mentalis, nisi vox humana concinnat, ut sciat Ecclesia, „quid canatur, & possit dicere Amen. In latino idio- „mate cantare, quid hoc ad devotionem excitandam fa- „cit? Aures quidem mulcet ista Musica, sed animum „non penetrat, & passim audiuntur Italiæ concertæ, „Passenetæ, Villanellæ &c. in templis, quæ quia aures „mulcent, solent nonnullis placere. Sed quid Saul in-

„ter Prophetas? Et *n. 6.* addit. Interea dum Organista
 „in organo ludit & variat, Auditores partim ad oculos
 „hinc inde proferendos, partim ad dulcem somnum ca-
 „piendum disponuntur, & hæc nostri temporis est de-
 votio. Verum est, maximum & hujus rei apud nos
 esse abusum; Interim tamen quia Princeps etiam imbe-
 cillioribus se accommodare debet, eorumque indulgere
 aliquid imaginationi, dum multi sint, qui etiam musica
 excitantur ad cultum internum; melius itaque videtur,
 ut propter illos abusus non omnis tollatur musicæ usus.
 Quis enim ignorat, quin & Musica apud hunc vel alte-
 rum diversos producere possit effectus. Si itaque non-
 nulli saltem dentur, qui ad veram ea incitantur cordis
 devotionem, non bene ageret Princeps, si eam tolleret.
 Præterea princeps multa propter decori regulas tole-
 rare debet, quamvis illa non approbet ad majus malum
 evitandum. Fuerunt enim imbecilliores omnibus
 temporibus, & manebunt etiam semper, prudens ita-
 que se his accommodat, neque postulare potest, ut om-
 nes sint perfectè sapientes, quia si hoc foret, plane non
 opus esset ullo imperio humano.

§. XXXI.

Idem dicendum est de certis generibus vestimento-
 rum, quibus ecclesiæ Ministri uti solent, quæ & a *B. Stry-
 kio ad Brunnem. d. l. §. 9.* ad adiaphora referuntur :
 „Luxuriant inquit, vestibus mille modis Clerici Roma-
 „nenses, semper tamen indumentorum suorum aliquam
 „reddere norunt rationem, quam per omnia vestimen-
 „torum genera legere licet, apud *Gvil. Durand. in ra-
 „tional. divin. Offic. L. 3. c. 1. & seqq. Cardinal. Bona de*
 „rebus

„*rebus liturg. Lib. 1. c. 24.* si superstitio desit, adiaphora
 „res est, certo vestimentorum genere uti ecclesiæ mi-
 „nistros, nec ex eo solo illicitum quippiam pronunci-
 „andum, quod similia apud Pontificios observantur.
 Haftenus Strykius. Consentimus etiam aliis, qui ad
 abusum magis, quam usum verum ædificationis ea incli-
 nare defendunt. Non negamus quod Christianismus
 non desideret externum splendorem ecclesiæ, sed ani-
 mum ab omni externo splendore, & pompa abstrahen-
 dum. Nec dubitamus, quin illi recte judicent, qui hanc
 consuetudinem a Clero Pontificio inventam esse, ad
 conciliandam sibi apud Laicos auctoritatem, & venera-
 tionem quandam, credant. Putamus etiam magis Chri-
 stianum esse, aliis rebus quam vestimentis veneratio-
 nem in aliorum animis excitare more Apostolorum,
 quorum singulos quotidianis vestibus usos fuisse qui-
 dem legimus, non autem de peculiari forma, figura,
 materia, colore vestium quibus ab aliis civibus & Chri-
 stianis distingverentur. Verum tamen his omnibus
 non obstantibus persuasi sumus, Principem ex regulis
 decori obligatum esse, ut & his moribus indulgeat, at-
 que haud benefacere, si hæc vestimentorum genera le-
 gibus pœnalibus plane velit abolere. Non enim cre-
 dendum est, omnes esse veros Christianos, sed scimus,
 plurimos in magna imbecillitate esse constitutos, cum
 itaque hæc vestimenta ad maiorem venerationem Mini-
 stris Ecclesiæ conciliandam apta sint, cur non deberent
 tolerari? Optandum siquidem esset, ut hodiernis tem-
 poribus non tam vilipenderentur ministri Ecclesiæ &
 ut melioribus salariis iis prospiceretur. Omnino enim

opus habet Doctor veneratione plebis, sine qua parum certe proficiet in emendatione. Cum præterea vestimenta plane pro re indifferenti debeant haberi, & sapiens obstrictus sit, ut in his se accommodet moribus. Quid refert an caput tectum habeam pileo magno aut parvo, an calcei quadrati sint aut oblongi, sapiens enim in his non quærit sapientiam, neque his etiam ab aliis se separat. Quid utilitatis inde redundaturum esset in rem publicam, si Minister Ecclesiæ Cynico aut rustico uteretur vestimento, aut calceis ligneis, si non lavaret manus &c. certe, quamvis alias esset vir pius, modestus atque eruditus, magis tamen ludibrio aliorum se exponeret, quam ut alios emendaret. Quia itaque Ministrorum vestimenta ita imaginationi hominum se insinuant, ut aliquid reverentia dignum illis adhærere populus sibi persvadeat, horum abolitio forsan magis risui & contemptui aliorum eos exponeret, quam ut Respublica minima ex parte exinde emendaretur.

§. XXXII.

Ita etiam ad adiaphororum classem pertinent imagines in templis, ratione quarum negari nequit, & has Principem plane posse ejicere, cum magis inclinent ad superstitionem, quam ad ædificationem. Imo certum est, multum has imagines veræ nocuisse religioni. Verum & huic abufui facile præveniri posse putamus, si ministri Ecclesiæ de hoc abufu & genuino imaginum usu populum instruant. Tolerandæ igitur ex regulis decori omnino videntur dum & his plebs adhæret, atque imaginatur, necessarium quid esse in Ecclesiis, ut eæ imaginibus Christi, aliarumque historiarum S. Scripturæ sint exornatæ. Facile ergo fieri posset, si Princeps

ceps altaria aliaque ornamenta tollere vellet, ut Demagogi occasionem fumerent perſvadendi populo, quod Princeps vellet mutare veram religionem, eaque extirpare, quæ a primis Chriſtianiſ (ſcilicet) fuerint obſervata. Exemplum nobis præbet in eccleſia Græca, Conſtantine Copronymus, qui ſolum propter imaginum abolitionem, a Clero non ut homo, ſed ut diabolus, ut peſſimus omnium hominum fuit deſcriptus, quamvis ab omnibus hiſ injuriis eum abſolverit *Frid. Spanhemius in hiſtoria imaginum*. Et non fine horrore legi poſſunt convitia, quibus hunc Imperatorem dilacerarunt. Cum tamen obſervet Spanhemius *pag. 130.* conſpicuas in eo apparuiſſe virtutes, fuiſſe Principem probatæ continentiæ, humanitatis inſignis, fortitudinis æmulæ ſummorum Imperatorum, ſed & integerrimi Zeli pro Chriſtiana religione ac veræ nec fœdatæ ſuperſtitionibus pietatis. Convitiis vero cauſam dicit *pag. 135.* fuiſſe diuturnum ejus regimen, auctoritatem maximam & parum propenſum erga inertes monachos animum ac prudentiam convocandi œcumenicam, (ut potuit) Synodum, cauſas imaginum cognoscendas definiendasque, hinc illæ lachrymæ, hinc illa plauſtra mendaciorum ac contumeliarum, quibus omnes ad unum Byzantini iidemque ad infaniam imaginum cultores ac Latini quoque Paulus Diaconus, Anaſtaſius, cæteri, eum Principem proſcindere auſi ſunt. Pluraque alia ſuppeditabit *alleg. Franzhemii hiſtoria*, quæ plurimum facient ad cognoscendum, quanta prudentia Principi opus ſit ad juſ circa ſacra exercendum.

§. XXXIII.

Pertinet etiam ex conſenſu Theologorum Lutheranorum

etor-

exorcismus ad adiaphora, hinc etiam omnino largiri debent, Principem & hunc abrogare posse, & haud erit necesse ut nova argumenta proferamus. Interim tamen & hic credimus Principem quoad regulas decori melius facere, si & huic indulgeat. Omniaque consilia ad eius abrogationem violentam per leges poenales tendentia ex regulis prudentiæ Politicæ deduci non posse, putamus. Quamvis enim horrendum quid aliis videatur, expellere velle ab infante diabolum, eumque pro possessore habere, quia tamen ubi exercismus in usu est mitior explicatio huius ritus doceri solet, saltem hoc intuitu, tanquam indifferens quid considerari potest. Abstinentium enim omnino Principi est a rebus illis quæ turbant quietem publicam, animosque subditorum a se alienant, præprimis si ita sint comparata, ut neque æternæ felicitati noceant, neque etiam lædant Rempubl. Quales vero motus excitaverit intempestiva abrogatio exorcismi in Saxonia a Christiano I Electore tentata, historia seculi XVII docet. Nonne exoriebantur tumultus, ita ut ii, qui de eius abrogatione agebant, fuga sibi prospicere deberent. Conf. omnino *all. Disp. Ill. Dn. Thomasi de iure Principis circa adiaphora §. II. p. 44.* Et non hæsitavit Huberus in *Historia civili* publice asserere, exorcismum fuisse causam mortis immaturæ Electoris.

§. XXXIV.

Plura adhuc circa adiaphororum materiam possent adduci aliaque materiam imaginationis illustrantia, cum hæc ad omnia pene se extendat negotia humana, quæ tamen ex hætenus dictis satis superque poterant intelligi. Plura itaque cumulare nolumus, cum illa ex genuinis principiis facile possint resolvi. Deo interim Ter Optimo, Maximoq; sit laus, honor, & gloria.

COROLLARIA. 1) Absurde ratiocinatur auctor schediasm. polem. An dentur spectra magi, & sagæ. Primarium enim suum fundamentum in hoc ponit: Qui potest corpus assumere, potest agere in corpus; diabolus potest agere in corpus E. potest assumere corpus. Idem est ac si quis diceret: Quicumque potest pingere, potest agere in corpus, infans potest agere in corpus (v. g. excrementa proiciendo in lintea) E potest pingere. Sed cacatum non est pictum.

2) Si res emta apud emtorem perit, *etiam sine omni ipsius dolo, aut culpa*, ille conveniri amplius nequit propter L. 12. §. 1. ff. de iur. dot. vid. Voetius in *Comment. ad ff. Tit. de R. V. §. 19.*

3) Ex matrimonio legitime contracto etiam nasci potest spurius.

exorcismus ad adiaphora, hinc etiam omnino largiri debent, Principem & hunc abrogare posse, & haud erit necesse ut nova argumenta proferamus. Interim tamen & hic credimus Principem quoad regulas decori melius facere, si & huic indulgeat. Omniaque consilia ad eius abrogationem violentam per leges poenales tendentia ex regulis prudentiæ Politicæ deduci non posse, putamus. Quamvis enim horrendum quid aliis videatur, expellere velle ab infante diabolum, eumque pro possessore habere, quia tamen ubi exercismus in usu est mitior explicatio huius ritus doceri solet, saltem hoc intuitu, tanquam indifferens quid considerari potest. Abstinentum enim omnino Principi est a rebus illis quæ turbant quietem publicam, animosque subditorum a se alienant, præprimis si ita sint comparata, ut neque æternæ felicitati noceant, neque etiam lædant Rempubl. Quales vero motus excitaverit intempestiva abrogatio exorcismi in Saxonia a Christiano I Electore tentata, historia seculi XVII docet. Nonne exoriebantur tumultus, ita ut ii, qui de eius abrogatione agebant, fuga sibi prospicere deberent. Conf. omnino *all. Disp. Ill. Dn. Thomasi de jure Principis circa adiaphora §. II. p. 44.* Et non hæsitavit Huberus in *Historia civili* publice asserere, exorcismum fuisse causam mortis immaturæ Electoris.

§. XXXIV.

Plura adhuc circa adiaphororum materiam possent adduci aliaque materiam imaginationis illustrantia, cum hæc ad omnia pene se extendat negotia humana, quæ tamen ex hætenus dictis satis superque poterant intelligi. Plura itaque cumulare nolumus, cum illa ex genuinis principiis facile possint resolvi. Deo interim Ter Optimo, Maximoq; sit laus, honor, & gloria.

COROLLARIA. 1) Absurde ratiocinatur auctor schediasm. polem. An dentur spectra magi, & sagæ. Primarium enim suum fundamentum in hoc ponit: Qui potest corpus assumere, potest agere in corpus; diabolus potest agere in corpus E. potest assumere corpus. Idem est ac si quis diceret: Quicumque potest pingere, potest agere in corpus, infans potest agere in corpus (v. g. excrementa proiciendo in lintea) E. potest pingere. Sed cacatum non est pictum.

2) Si res emta apud emtorem perit, *etiam sine omni ipsius dolo, aut culpa*, ille conveniri amplius nequit propter L. 12. §. 1. ff. de iur. dot. vid. Voetius in *Comment. ad ff. Tit. de R. V. §. 19.*

3) Ex matrimonio legitime contracto etiam nasci potest spurius.

exorcismus ad adiaphora, hinc etiam omnino largiri debent, Principem & hunc abrogare posse, & haud erit necesse ut nova argumenta proferamus. Interim tamen & hic credimus Principem quoad regulas decori melius facere, si & huic indulgeat. Omniaque consilia ad eius abrogationem violentam per leges poenales tendentia ex regulis prudentiæ Politicæ deduci non posse, putamus. Quamvis enim horrendum quid aliis videatur, expellere velle ab infante diabolum, eumque pro possessio habere, quia tamen ubi exercismus in usu est mitior explicatio huius ritus doceri solet, saltem hoc intuitu, tanquam indifferens quid considerari potest. Abstinentum enim omnino Principi est a rebus illis quæ turbant quietem publicam, animosque subditorum a se alienant, præprimis si ita sint comparata, ut neque æternæ felicitati noceant, neque etiam lædant Rempubl. Quales vero motus excitaverit intempestiva abrogatio exorcismi in Saxonia a Christiano I Electore tentata, historia seculi XVII docet. Nonne exoriebantur tumultus, ita ut ii, qui de eius abrogatione agebant, fuga sibi prospicere deberent. Conf. omnino *all. Disp. Ill. Dn. Thomasi de jure Principis circa adiaphora §. II. p. 44.* Et non hæsitavit Huberus in *Historia civili* publice asserere, exorcismum fuisse causam mortis immaturæ Electoris.

§. XXXIV.

Plura adhuc circa adiaphororum materiam possent adduci aliaque materiam imaginationis illustrantia, cum hæc ad omnia pene se extendat negotia humana, quæ tamen ex hætenus dictis satis superque poterant intelligi. Plura itaque cumulare nolumus, cum illa ex genuinis principiis facile possint resolvi. Deo interim Ter Optimo, Maximoq; sit laus, honor, & gloria.

COROLLARIA. 1) Absurde ratiocinatur auctor schediasm. polem. An dentur Spectra magi, & sagæ. Primarium enim suum fundamentum in hoc ponit: Qui potest corpus assumere, potest agere in corpus; diabolus potest agere in corpus E. potest assumere corpus. Idem est ac si quis diceret: Quicumque potest pingere, potest agere in corpus, infans potest agere in corpus (v. g. excrementa proiiciendo in lintea) E potest pingere. Sed cacatum non est pictum.

2) Si res emta apud emtorem perit, *etiam sine omni ipsius dolo, aut culpa*, ille conveniri amplius nequit propter L. 12. §. 1. ff. de iur. dot. vid. Voetius in *Comment. ad ff. Tit. de R. V. §. 19.*

3) Ex matrimonio legitime contracto etiam nasci potest spurius.

exorcismus ad adiaphora, hinc etiam omnino largiri debent, Principem & hunc abrogare posse, & haud erit necesse ut nova argumenta proferamus. Interim tamen & hic credimus Principem quoad regulas decori melius facere, si & huic indulgeat. Omniaque consilia ad eius abrogationem violentam per leges poenales tendentia ex regulis prudentiæ Politicæ deduci non posse, putamus. Quamvis enim horrendum quid aliis videatur, expellere velle ab infante diabolum, eumque pro possessio habere, quia tamen ubi exercismus in usu est mitior explicatio huius ritus doceri solet, saltem hoc intuitu, tanquam indifferens quid considerari potest. Abstinentum enim omnino Principi est a rebus illis quæ turbant quietem publicam, animosque subditorum a se alienant, præprimis si ita sint comparata, ut neque æternæ felicitati noceant, neque etiam lædant Rempubl. Quales vero motus excitaverit intempestiva abrogatio exorcismi in Saxonia a Christiano I Electore tentata, historia seculi XVII docet. Nonne exoriebantur tumultus, ita ut ii, qui de eius abrogatione agebant, fuga sibi prospicere deberent. Conf. omnino *all. Disp. Ill. Dn. Thomasi de jure Principis circa adiaphora §. II. p. 44.* Et non hæsitavit Huberus in *Historia civili* publice asserere, exorcismum fuisse causam mortis immaturæ Electoris.

§. XXXIV.

Plura adhuc circa adiaphororum materiam possent adduci aliaque materiam imaginationis illustrantia, cum hæc ad omnia pene se extendat negotia humana, quæ tamen ex hætenus dictis satis superque poterant intelligi. Plura itaque cumulare nolumus, cum illa ex genuinis principiis facile possint resolvi. Deo interim Ter Optimo, Maximoq; sit laus, honor, & gloria.

COROLLARIA. 1) Absurde ratiocinatur auctor schediasm. polem. An dentur spectra magi, & sagæ. Primarium enim suum fundamentum in hoc ponit: Qui potest corpus assumere, potest agere in corpus; diabolus potest agere in corpus E. potest assumere corpus. Idem est ac si quis diceret: Quicumque potest pingere, potest agere in corpus, infans potest agere in corpus (v. g. excrementa proiciendo in lintea) E. potest pingere. Sed cacatum non est pictum.

2) Si res empta apud emptorem perit, *etiam sine omni ipsius dolo, aut culpa*, ille conveniri amplius nequit propter L. 12. §. 1. ff. de iur. dot. vid. Voetius in *Comment. ad ff. Tit. de R. V. §. 19.*

3) Ex matrimonio legitime contracto etiam nasci potest spurius.

exorcismus ad adiaphora, hinc etiam omnino largiri debent, Principem & hunc abrogare posse, & haud erit necesse ut nova argumenta proferamus. Interim tamen & hic credimus Principem quoad regulas decori melius facere, si & huic indulgeat. Omniaque consilia ad eius abrogationem violentam per leges poenales tendentia ex regulis prudentiæ Politicæ deduci non posse, putamus. Quamvis enim horrendum quid aliis videatur, expellere velle ab infante diabolum, eumque pro possessore habere, quia tamen ubi exercismus in usu est mitior explicatio huius ritus doceri solet, saltem hoc intuitu, tanquam indifferens quid considerari potest. Abstinentum enim omnino Principi est a rebus illis quæ turbant quietem publicam, animosque subditorum a se alienant, præprimis si ita sint comparata, ut neque æternæ felicitati noceant, neque etiam lædant Rempubl. Quales vero motus excitaverit intempestiva abrogatio exorcismi in Saxonia a Christiano I Electore tentata, historia seculi XVII docet. Nonne exoriebantur tumultus, ita ut ii, qui de eius abrogatione agebant, fuga sibi prospicere deberent. Conf. omnino *all. Disp. Ill. Dn. Thomasi de jure Principis circa adiaphora §. II. p. 44.* Et non hæsitavit Huberus in *Historia civili* publice asserere, exorcismum fuisse causam mortis immaturæ Electoris.

§. XXXIV.

Plura adhuc circa adiaphororum materiam possent adduci aliaque materiam imaginationis illustrantia, cum hæc ad omnia pene se extendat negotia humana, quæ tamen ex hætenus dictis satis superque poterant intelligi. Plura itaque cumulare nolumus, cum illa ex genuinis principiis facile possint resolvi. Deo interim Ter Optimo, Maximoq; sit laus, honor, & gloria.

COROLLARIA. 1) Absurde ratiocinatur auctor schediasm. polem. An dentur spectra magi, & sagæ. Primarium enim suum fundamentum in hoc ponit: Qui potest corpus assumere, potest agere in corpus; diabolus potest agere in corpus E. potest assumere corpus. Idem est ac si quis diceret: Quicumque potest pingere, potest agere in corpus, infans potest agere in corpus (v. g. excrementa proiiciendo in lintea) E potest pingere. Sed cacatum non est pictum.

2) Si res emta apud emtorem periit, *etiam sine omni ipsius dolo, aut culpa*, ille conveniri amplius nequit propter L. 12. §. 1. ff. de iur. dot. vid. Voetius in *Comment. ad ff. Tit. de R. V. §. 19.*

3) Ex matrimonio legitime contracto etiam nasci potest spurius.

Fleischer, Johann Lorenz, / Laffert, Andreas Friedrich <<von>>. / Carl
August

Dissertatio Juridica De Jure Principis Circa Imaginationem

Halae Magdebvrgicae [1716]

4 Diss. 3351,21

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10962006-3

VD18 14956845